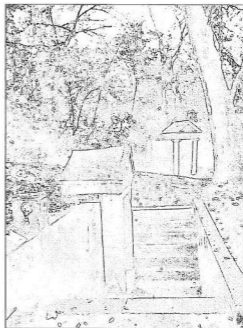
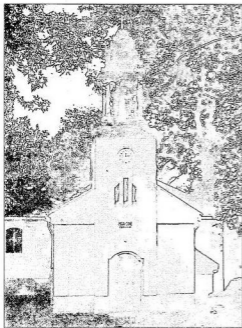

BAJAI HONPOLGÁR

2004. szeptember

XV. évfolyam 9. (167.) szám

Ára: 200 Ft

Vodica

A kereszténység már kezdeti időszakától törekedett Szűz Mária ünneplésére. A hagyomány szerint első királyunk, István Gellért püspök sugallatára ajánlotta a Boldogasszony oltalmába országunkat. Mária búcsújáró tiszteletének nyomai a magyar középkor óta megvannak, templomokat szenteltek hódolatára, újjáélelt a búcsújárás is a XVII-XVIII. században.

Népies naptárunk szerint augusztus a Kisasszony hava – ekkor van a legnagyobb Mária-ünnep, Nagyboldogasszony napja –, holott őszelőn, a nyár utáni átmeneti évszak kezdetén, szeptember 8-án ünneplik a jámbor katolikus hívek Mária

születésnapját, Kisboldogasszony, más néven Kisasszony napját. Az igen megtisztelő kisasszony címmel ruházták fel a hajdanvolt magyarok Szűz Máriát.

Bajától délre néhány kilométerre, a Bátmonostor felé vezető országút mellett van Vodica, a széles rétegek által nagyra becsült kegyhely. Emé bácskai búcsújáró hely eredetéről legendák szólnak.

Az egyik szerint lepihent egy vándorlegény az alatt a fa alatt, amelyen egy Mária-kép függött. A bánatos, sorsán búslakodó legény észrevette, hogy a Mária-kép könnyeket hullat, s könnyecskéjéből forrás buggyan. A másik legenda szerint egy

szerb és egy magyar diák vándorolt erre-felé, miközben farkasok támadtak rájuk. Felfedezvén a fán a Mária-képet, Máriához fohászkodtak, így sikerült rossz helyzetükből megmenekülniük. Aztán megláttak a fa közelében két balyeg, ahol a földből víz tört föl. Akkor ott megfogadták, hogy a forrásokat – mindketten saját vallásuk szerint – Mária tiszteletére szentelik. Azóta az egyiket főleg a katolikus magyarok, a másikat a görögkeleti vallású szerbek tartják nagy tiszteletben.

A források mellé 1811-ben Schmidt Ferenc mézesbábos és felesége a szent szűz tiszteletére egy kicsiny kápolnát épített-

tek, oda is temetkeztek. A kápolnát 1930-ban és 1936-ban átalakították, bővítették. A domboldal alján kiépítették a források, majd elkészült a káivária és a kápolna melletti Mária-szobor is.

A kegykőpóla csodatévő oltárképeinek alkotója ismeretlen. Az olajfestmény, melyen Mária feje fölött aranyozott korona látható, a XVIII. század végén vagy a XIX. század elején készült. A kép a prágai Szent Vitus-székesegyház 1400 körül készült képeivel mutat rokonságot. (Nem a Segítő Szűzanyát (Maria-hilfe) ábrázolja, mint azt Lapunk 1991. évi márciusi számában írta L. Gy.)

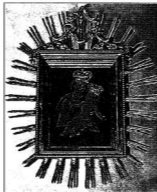
Vodica kedvelt búcsújáró hely lett, melyet VI. Pius pápa 1917-ben – elismerve a már valóságban meglévő búcsújárás – kegyhelynek nyilvánított, és a zarándokok részére búcsúkat engedélyezett, melyet a hívők egyfajta és processziókban bűnbocsánástért ma is felkeresnek, főleg a szeptember 8-iki egyháznapon.

A vallásos tiszteltek örvendő Vodica szláv eredetű földrajzi nevét – mely a voda (víz) szót valamelyest beadvéve kicsinyíti Vodicsának (vizcsökének) – az irredentizmus hatásán felbuzdulva „magyarosítani” akarták, erre 1923-ban pályázatot is kiírtak a bajaiak. Így a Vodica névből Máránkőnyre lett (a Sugovicából meg Kamarás-Duna), megváltoztatva a nyelvi és történelmi kincsnek számító ősi elnevezést. Mindezek ellenére a mai napig a kapott új név nem lett köznépi használatú, mindkét néven említk.

Mindszenty Antal komáromi táblalábró az első magyar nyelvű tudományos folyóiratban 1832-ben közölte: *Egy fordulás az Ajóldón* című ismertető cikkében így írt Vodicsáról:

„Baját elhagyván, balra homokos térség terjed el, egész Vaskúrtig, mely távolról meglátszik, jobbról pedig a Kis-Sumár erdőséknél túl szőlőskertekkel bélyegített halmok kezdődnek: a' szőlőket is elhagyván egy erdőbe értem, melyben a vén tölgyek híves árnyékában kigyózó út a' Báth-Monostori szőlők közé visz be, melyeken kívül egy dombon egy kis templomocská áll, annak aljában pedig hideg forrás csergedez, mely felébe kőoszlopokon nyugovó ernyőt építettek, a' forrás tiszta vizét egy kő medence fogja fel, melyből a' víz alá felé folyván, azt vírággokkal vegyes zöld gyepp fogadja el. Ezt a' kis templomtól és forrást a' körül 's beálló lakók Vodicsá-nak nevezik, 's údszepeken ide imádkozni járnak, Pünkösdkor pedig itt bucsu szok lenni: az óhittí Ráczok gyógyító erőt tulajdonítanak

ezen forrásnak, de valjon hánynak adhattott a' már a' keresett emyhálás helyett halált a megzadt bucsusok közül, a' kik az ideig való gyalogolásban neki bevélvén, mérték nélkül itták a' forrás hideg vizét. Igen régi pártiarchiai szokás az utak mellett kutat csinálni, 's ennél egy humánusabb dolog nem lehet, melyet a' mi időnkben csak a' muhamedanusok gyakorolnak még. A' forrás felett valp dombról szép kilátásom volt az egész tájra a' Dunáig, távolabbra pedig a' Dunát prémező ligetek felett a' Bátai törpe hegyek kéklettek.”

A bajai születésű Major Máté is emlékezik Vodicsára (*Egy gyermekkor és egy kúváros emléke*, Magvető Kiadó, Bp. 1973.):

„Néha-néha, családi, baráti kirándulások során a szilip hídjának túoldalán, közvetlenül a keskeny cstartoma mentén gyalogoltunk tovább, a vízparti ősi növényzetűsűves, nádas, füzes és akácos – és a mezőgazdasági terület változó vegetációja között. Így lehetett eljutni Vodicsára, a kor kedvelt búcsúhelyére. Itt csak egy kis, szerény barokk kápolna állt és a „szent kút”, ugyancsak árnyat adó fák környezetében. A kút feléptémenye tímpannonos edükula volt, csöcsés kettős keresztel. Ennek lábánál, a mélyített előtérben – ahová néhány lépcső vezetett – lehetett a vascsővön vékonyan-lassan folydogáló, jó hideg forrsvizet felfogni. Bizonyára csodák is fűződtek a kegyhelyhez; a kápolnában fogadalmi bálatalárgyak, viaszból, fémből formált szívek, karok, lábak díszítették a falat, s ezért az ér valamelyik napján búcsú is volt itt. Erre még az ország távolabbi helyeiről is csapatostul jöttek a zarándokok, templomi zászlókkal, hangosan recitálva a rózsafüzér imáit, és énekelve az egyházi énekeket. A csoportok élén-egy-egy falusi pap ment, reverendában, kur-

ingben a pásztor, s körötte a főleg asszonyokból és néhány öreg bősiből verődött nyáj. Ez a nyáj többségében meztélálbal verte fel a port, mely a napfényben mint egy fehér, olykor szivárványosan félcilláló felhő jelezte mindenféle a jámbor emberek vonulását a lelki és testi vigaszt ígérő szentély felé. A földrajzi fekvésnek megfelelően ilyen zarándokcseppek olykor a várost is átszelték, meg-megállva az útra eső templomoknál. Jártam kiút Vodicsán alighanem búcsún is.”

A kegyhelyhez való zarándoklás elsődleges célja a vallás tanításán alapuló bűnbocsánat elnyerése. Távol a világ zajától a hely ma is elsősorban a lelki elmélyülésre alkalmas. Búcsú napján a hívők sokasága vett részt az egyházi szertartásokon, de a zarándokok a nagy forgalom és sürgős-forgás közepette a világias dolgokról sem feledkeztek meg, ettek, ittak, mutatványos bódékban szórakoztak, búcsúfiát vettek. Így van ez ma is.

A ciszterci reus gimnáziumának egykori tanára, Magyarisz Ferenc szerint a párválasztás elősegítése céljából a házassodni vágyó szerbek itt tartották régés-rég híres leányvásárait, ahol természetesen nem adták-vették a lányokat. Arról is hallani lehet, hogy a Kisasszony-napi búcsún máig nagy számban megjelenő románok is felhasználják az alkalmat arra, hogy feleséget válasszanak, esetleg a búcsú a megkérés vagy a házasságkötés helye is lehetett.

Olykor-olykor, nem búcsú napon, egyházi szertartásti házasságköveseket is tartanak a kegykőpólnában. A legutóbbi esüküvő július 14-én volt.

Kirándulásokra alkalmas hely ma is Vodica. Régebben a tanárok az iskolásokkal oda gyalogos sétákat tettek. Felérték a kiracantat kirándulni Vodicsára vasúton, járművel vagy gyalog. Ha nem bartyaban vitték az ételt, italt, a közeli kocsmában megkaphatták. Tény az, hogy amikor 1830-ban Kobusczy Péter kaloccai érsek bérmálto körúton mifelénk járva befejezte bajai látogatását, nem a városban, hanem Vodicsán ebédeltettek meg. Egy június melleg napon Kovács József hatlovas fogatával Vodicsára, a forrásokhoz vitték, ott készítették számára és ötven főre ebédet a város költségén, s onnan az érsek Vaskútra kocszított.

A hagyomány szerint az arra érdemesek – akik Kisasszony-napján nézik a napfelkeltét – megláthatják benne Szűz Máriát. Népszokások is kapcsolódnak ehhez az ősi, őszkedő naphoz, de ez már egy más témakör.

Bánáti Tibor

BAJAI ARCKÉPCSAROK

100 éve született dr. Major Máté

(1904-1986)

Ősei feltehetően Mária Terézia vagy II. József telepítési tevékenységei idején kerültek a Rajna vidékéről Bácskára. Apai nagyapja, idősebb Mayer Károly – akárcsak dédapja – a pékmesteri foglalkozást űzte Zomborban. Felesége, a vasúti közszégből származó Reile Mária. Anyai nagyapjának, Thurn Vince gazdálkodónak és hitvesének, Blechl Katalinnak lányát, a Zomborban született Thurn Júlia Wilhelminát (1867-1952) vette feleségül az 1866-ban született Mayer Károly. 1890. január 8-án kötötték házasságot. Házasságukból hét gyermek született: Kálmán, László, Margit, Imre, Ilona, Gyula és betedikként 1904. augusztus 3-án, reggel 6 óra tájban Baján, a Szent Antal utca 67. számú, egy Szuszics nevű szőőbirtokostól bérrel házban az öbödik fiú, aki a keresztnevében – keresztapja, apja, illetve nagyapjának meggyespüspök öccse után – a Máté, Béla és Károly utónevet kapta.

Major Máté édesapja jogi tanulmányait a pesti tudományegyetemen fejezte be, doktorátust nem szerezett. Előbb 1888-ban Zomborban volt törvénytisztki aljegyző, majd jegyző, albró, azután algyűlész. 1900-tól Hódáságot járásbíró, ugyanazon évben kinevezték Bajára járásbírónak, ahová december 1-jén költözött családjával. Nevét 1905-ben Majora magyarosította. 1916-ban ítélő táblabíró lett. Baja város puritán jellemű, értékes polgára betegsége miatt 1923-ban nyugdíjra ment. A nyugalmazott királyi táblabíró, a bajai járásbíró volt elnöke, Baja város törvényhatóságának tagja 1925. augusztus 6-án, életének 59. évében hosszú szenvedés után elhunyt.

Major Máté hat éves volt, amikor elköltöztek a Szent Antal utca 25. számú házába, innen járt 1910-től a Belvárosi Állami Elemi Népisiskolába. Miután a házat gazdája 1914-ben eladta, átköltöztek az utca 48. számú lakóépületébe. Középisiskolai tanulmányait nyolc esztendőig Baján – 1914-1922 között – a ciszterci főgimnáziumban végezte. Főitőbb kutatók, konzervatív és alkalmazkodó családban született. Egyik ciszterci tanára, dr. Böröcz Marcell, egyik osztálytársa, Rajk István (aki nála olvasottabb volt) és Fenyő Erzsébet (későbbi felesége) nagy hatással voltak életének alakulására. Bajai diákéveiről *Üzenet Bajára, a III. Béla Gimnáziumba*

című, 1977. évi írásában többek között így nyilatkozott:

„Böröcz bácsinak, latin-magyar szakos (de francia kolostorban is nevelkedett) tanárnak köszönhetem – s ezt nem először mesélem el –, hogy építész lettem, hogy megismerkedtem az akkor egyáltalán nem „kötelező”, igazi irodalommal, és – részben – hogy közelebb kerültem: az említett kislányhoz. Már alsós – harmadikos – gimnazista koromban (1917-ben) dolgozatot írtam arról a témáról: „mi szeretnék lenni?” Előzőleg mindenkivel megbeszélte az elképzeltem, egyszerű pályát, velem is. Engem valami a gépészmérnökség akkor olyan romantikusnak tűnő világa felé vonzott. „Szép-szép a gépészmérnöki pályán” – mondta Böröcz bácsi –, de még szebb az építészmérnöki. Az építész palotákat és templomokat épít, uton-útfejen állnak remekművei, mindenki látja, csodálja őket, alkotójuk nevét még az utókor is emlegeti.” A dolgozatot jelsze megírtam, s azóta rendületlenül építész akartam lenni. (Hogy lettem-e, néha magam is kételkedem benne: sem palota, sem templom, alig áll valami „látni-csodálni” való épíletem, és három évtizede már csak írok, szüntelenül írok az építészetről – nem sok hatással a gyakorlatra.)

Elő iskolás koromtól buzgóan olvastam – a személetes gyerekirodalmat, de már a magyar klasszikusokat is: Petőfit, Aranyt, főleg Jókait – és hamarosan versiket is írogattam. Negyedik gimnazista voltam (1918-ban), amikor Böröcz bácsi

ezt a témát adta feladatúl: „Toldi a pádszaban”. Megírtam, s íme se előbb, se később senki – „igen jeles” osztályzatot kaptam rá. A dolgozat nyilvánosság előtt felolvasztatott és felmagasztaltott, s elvettete bennem annak a hiú hiedelemnek a magját, hogy ími tudok. Talán ennek az „igen jeles”-nek volt a következménye, hogy Böröcz bácsi még ebben az esztendőben kezembe adta a *Nyugat*-ot, s ennek is remek tizedik (1917-es) folyamát, benne *Ádály* és társával. Szinte egyhuzamban szittam magamba és valósággal megmérgeződtem tőle.”

Böröcz bácsinak harmadik – igaz, csak közvetve befolyásoló – tetteként, hatodik koromban (1920-ban) elszerzett instruktorom Fenyő Zsigmond bajai malom-igazgató két kisebbik fia, Tamás és Gyuri mellé, s így heteként többször is láthatam akkor már ideológom, Fenyő Bözsit. Íme egyetlen szeretes-tanárak és emberi életet lényegében meghatározó szerepe egyetlen tanítványam sorsában.

Minden, amit itt elmondtam, végős fokom iskolámhoz, a III. Bélahoz fűződik. Itt szabadultam fel korúbb, születési, családi, társadalmi kötöttségeim szorításából, itt ismerem fel, diákként, a mindenkor újban és az újnak keresésében rejli hatalmas alakító erőket. És azt hiszem, hogy ehhez a felismeréshez sikerült mindmáig hínekm maradnom.”

Gimnazistaként buzgó tagja volt az iskolai önképzőkörmek, melynek később ifjúsági elnöke lett, ahol díjnyertes pályázataival kiérdemelt sikereket aratott. Társával diákújásigoktat szerkesztett, előadásokat tartott, írt, főleg verseket. Babits Mihálynak is küldött verseiből, bírálatát kérve. A költő válaszából idézek: „Verseiről korán lenne ítéletet mondani, mindenesetre tehetséges és rokonszenves fiatal ember szől belőük. Hogy ebből a fiatalemberből költő lesz-e, vagy tehetségét más teret fogja vinni, arról ma még alig mernek jóslásokba bocsátkozni. Írjon, ha önmek trómet okoz; de egyelőre inkább még olvasson! Komoly és jó dolgokat! Így fogja életét-ját megtalálni. Üdvözli Babits Mihály.”

A többféle dolgot írást érdeklődő, elegerős, fogékony és nyitott gimnazista majd egy évtizedig tanult zongorizni Búrner Máriaéól, s a fiatalok társas életének aktív résztvevője volt. Az érettségi előtt álló

„baloldali”, szabadgondolkodó diáktársak által alakított „frakcióban” is részt vett, ahol politikai kérdésekről beszélgettek. Miután véget ért Baja szerb megszállása – amikor Horthy Miklós 1921. október 7-én meglátogatta Baját –, az a „megszézteltetés” érte, hogy az ünnepélyes fogadásán üdvözölte a kormányzót a bajai ifjúság nevében. 1922 júniusában érettségizett, s mint írta: „akár megérdemelném, akár nem? preaclore praematurus lettem”. Ezel véget ért életének Baján töltött, jelentős szakasza.

Beiratkozott 1922-ben a M. Kir. József Nádor Műegyetem Építészeti és Mérnöki Osztály építéstudományainak első évfolyamára, és a Grecsák Kollégiumban (a Bírák és Ügyészek Országos Egyesületének inféztéje) lakott öt évig. Építészmenőki diplomáját a műegyetemen 1927-ben szerezte meg.

Munkahelyeinek időrendi felsorolásáról lemondok, inkább idézek a megyei lapunk számára még 1965-ben vele készített interjúmból:

„Építészmenőki oklevelem birtokában előbb magántervezői, később magánvállalkozói irodában dolgoztam. Önállósággal is kísérleteztem, de megfelelő összeköttetések hiányában sem mint tervező, sem mint kivitelező egzisztálni nem tudtam. Ezért 1936-ban az Országos Társadalombiztosító Intézethez mentem állásban, ahol a műszaki osztályon – utóljára mint főmérnök – működtem 1945-ig.”

Közben 1928. november 10-én feleségül vette diákkori szerelmét, Fenyő Zsigmond bajai malomtisztviselő és Weisz Ananka lányát, az 1906. április 6-án született Fenyő Erzsébetet, akinek nagybátyja, Fenyő

Miksa, a Nyugat egyik alapítója, szerkesztője volt, és gyakran megfordult Fenyőék Bezerédy Pál utca 2. szám alatti házában.

Fiuk 1929. szeptember 27-én született Budapesten, az Ádám, Iván és Tamás keresztnévvel kapta, és felnőve a vegyészmenőki pályát választotta.

Major Máté 1945 után a magyar építésügy más-más irányító pozícióiban dolgozott, országos építésügyi kormánybiztos, az Építés- és Közmunkügyi Minisztérium főosztályvezetője is volt. Egyetemi tanárrá 1949-ben nevezték ki, a Budapesti Műszaki Egyetemen 1971-ig az építéstörténeti tanszék vezetője, majd 1974-ig az egyetem Építéstörténeti és Elméleti Intézetének igazgatója.

A modernista irányzathoz kötődő építész néhány lakóházat, társasházat tervezett, pl. Budapesten egy Attila utcai bérházat (Detre Pállal), a Sasfői utcában lakóházat, társasházat Benjamin Károlyval, Breuer Marcellel, Fischer Józseffel és másokkal közösen. Tervei szerint épült 1948-ban Tatabányán négy, szociálisok egységéből álló lakótelep. Böcher Mihály újságíró 2000 novemberében egyik cikkében a magyar Bauhaus nagy öregjének nevezte Major Mátét. Azt írta róla, hogy a Nagy Öreg „söltötölös” építész volt, nem „ceruzás”. Való igaz, mert 1945 után építészként szinte nem alkotott. Pályáját gyakorló építész-ként kezdte, aztán érdeklődése a tudományos kutatómunka területére vité.

Életének 82. évében, 1986. április 12-én hunyt el Budapesten, április 30-án helyezték végső nyugalomra a Parkasréti temetőben.

Nem tartozott azon építészek sorába, akik nagyszerű épületeket alkotva üzennek

pályatársaiknak, a későbbi nemzedékeknek, ámde amit ránk hagyott, azt sem kevesellhetjük. Tudományos eredményeit a Bauhaus eszméire építette, művészi felfogását közel 500 írásában vetette papírra, melyek különböző szakcikkeket és közléseket is magában foglaló folyóiratokban láttak napvilágot. Huszonkét önálló könyve jelent meg, közöttük legnagyobb műve, az *Építéstartomány* négy kötet (1954, 1955 és 1960, német nyelvű is), amelyekből nemzedékek tanultak. Építészmenőki generációk nevelője volt. Fő művei közé tartoznak pl. *Az új építészet elméleti kérdései* (1948); *Építészeti és társadalom* (1953); *Pier Luigi Nervi* (1966); *Az építészet sajátosságai* (1967); *Az építészet új világa* (1969); *Breuer Marcel* (1970); *Amerigo Tot* (1971); *Goldfinger Ernő* (1973); *Vágó Péter* (1982); stb., vagy utolsó műve, *A mindig megújuló építészet* (1985).

Következtesen képviselte az új építészet és a korszerű képzőművészet kérdéseit a hamisan értelmezett szocialista realizmussal szemben. Jelentős szerepe volt az ötvenes évekből építészelméleti vitáknak. Meg nem alkuvó minőségügygyel követte a világot, érdekelte a magyar művészet avangardizmusa, nem véletlenül lett a szocialista képzőművészek csoportjának egyik alapítója és első titkára 1933-1937 között. A modern építészet képviselőjeként tagja volt a CIAM (Congrès internationaux d'architecture moderne) magyar tagozatának, mely a modern építészeti mozgalom fontos fóruma volt. Szocialista felfogású volt, élete végéig a baloldalon kereste a jövőt, 1933-tól részt vett a munkásmozgalomban is, de a szakmai és szellemi közéletben mindig szilárdan antidogmatikus, vitázó és kételkedni merő férfiként volt jelen.

Hosszú lista lenne valamennyi tisztségét, megbízását, kitüntetését felsorolni, nem is vállalom. 1949-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1960-tól rendes tagja, a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmenőki karsának dékánja volt 1950-1958-ban. Elnöke volt a Magyar Építőművészek Szövetségének az 1955-1964 közötti időszakban, tagja több külföldi építészszövetségnek. *A Tör és Forma* szerkesztőbizottságában dolgozott 1942-1946 között, alapító és vezető tagja volt az 1949-ben megszintetett Új Építészek Kört csoportjának. Szerkesztette 1946-1949-ben az *Új Építézet*, 1949-1951-ben az *Építés-Építészet* című szaklapokat, elnöke volt 1958-1982 között a *Magyar Építőművészet* című folyóirat szerkesztőbizottságának. Részt vállalt az *Építés és Közélet*-

1973 novemberében a városházán, Major Máté könyvbemutatóján

tudományi Közlemények, a Valóság, és Acta Technica, továbbá a Műszaki Tudomány, az Építés és Építészettudomány, az Architektúra és Az építészeti világa című folyóiratok szerkesztésében is.

Előző között, még 1949-ben timentették ki Kossuth-díjjal, Ybl-díjjal 1960-ban, Herder-díjjal 1977-ben, Akadémiai Aranyéremet 1979-ben kapott, 1984-ben a Magyar Népköltészetért díjjal kitüntetésre, hogy csak a legjelentősebbeket említsen.

Személyesen ismertem a széles érdeklődésű nagy öreget, becsültem, polihisztornak is minősítettem. Évezet volt vele társalogni, latinos, franciás hangulatot árasztott magából. Az építészet mellett foglalkozott a társalmisággal és társadalomtudománnyal is, vonzódt a klasszikus zenéhez. Élete végéig kötődött szülővárosához, hazáját, lelkes patronálója és segí-

tője volt Bajának. Habár munkája Budapesthez kötötte, nem mulasztotta el, hogy a város fejlődését állandóan figyelemmel kísérje. Rendszeresen konzultált városfejlesztési tervek kialakításáról, sokirányú szakmai segítséget nyújtott. Egyik konkrét példája ennek, hogy annak idején, amikor a Szentháromszög teret parkosítani akarták, Erdői Ferenc akadémikussal és Ormos Imre kertépítésszel jött Bajára, hogy segítsen megakadályozni a könnyűcímű szándékot. Amikor a József Attila Művelődési Központ elindította a *Szölymák a bajaiak...* című előadásorozatot, nagyszerű előadást tartott 1965-ben az egykori Dózsa tereben *Építészeti problémáit* címmel. Ezután még több alkalommal jött városunkba, felléréseinkre kiállításokat is megnyitott. A Kőhegyi Mihály által szerkesztett *Baja története a kezdetektől 1944-ig* című városmonográfia első kötete szerkesztőbizottságának egyik társelnöke volt.

Egy gyermekkor és egy kisváros emléke című memoárkötetének bajai ankétját szerveztem 1973-ban. Könyvében szülővárosát, ifjúságának oly kedves színterét idézte 390 oldalon, mérnöki pontosságú leírással. A századforduló utáni kisvárosnak olyan hangulatos bemutatását adta, hogy azlan nem egykönnyen vetelkedhetne bármilyen monográfia.

Később, az 1978-ban megjelent *Férfikor Budapestben* című második önéletrajzában is szóló Bajáról, ezáltal mint író, két remek emlékező könyvével is sokat tett a városért, hozzájárult ahhoz is, hogy könyvei által országsszerte megismerjék Baját és életét.

Major Máténak érdemei elismeréséért szülővárosa 1974-ben díszpolgári címet adományozott. Tisztelettel őrizzük emlékét.

Bánáti Tibor

A BAJAI PREPARANDIA TANÍTÓMESTEREI VOLTAK

Kiss Á. József
(1875-1943)

Buziásfürdő (Temes megye) bognár fia. A főiskola befejezése után gróf Khuen Hédervári Károly horvát bán fiának nevelője volt Zágrebban. Egy évig a pinkaffói (Vás megye) polgári iskolában tanított. 1900. szeptember 1-jén kezdte meg tanári tevékenységét a bajai tanítóképzőben. Szaktantárgyai: fizika, test- és élettan, ének, zene. Tanított testgyakorlatot is. Eredményesen működött az intézet belső életének más területén is. 1929-től nyugdíjba vonulásáig, 1934-ig ő volt az intézet igazgatóhelyettese. Tudta, hogy a jó tanítónak nemcsak elegendő ismeretekkel kell rendelkeznie, de jól kialakult erkölcsi sze-

lyességgel illik válnia. Azon buzgólkodott az ifjakkal való találkozásai során, hogy fejlessze lelkismeretüket, hivatástudatukat, csiszolja egyéniségüket, magatartásukat.

Jó muzikális volt. A város több ünnepén színrn adott elő gordonkán klasszikus zeneszámokat. Házában – Madách u. 13. – gyakran jöttek össze a művészi zene kedvelői.

Aelnöke volt a Bajai Liszt Ferenc Körnek és a Bajai Állatvédő Egyesületnek. Tagja volt a városi iskolán kívüli népművelésügyi bizottságnak.

Tanítványai hosszú évek múltán is hálás szeretettel emlékeztek rá. Nagy Miklós 1964-ben ezt írta:

„Kiss Á. József tanítványa voltam! Már nem sokan működünk osztálytársaim közül, de ha ketten találkozunk valahol, biztosan szó esik Józsi bácsiról is. Az Alma Materhez és Baja városához való ragaszkodás szinte egyet jelent az ő szeretetével. Derűs, mosolygós lény, kiegyensúlyozott személyisége biztonságot, nyugalmat teremtett körülötte. Tudása, nagy felkészültsége tiszteletet ébresztett tanítársaiban is. Iskolai munkája mellett tankönyvet is írt.

Engem fizikára, kémiára, énekre, zenére tanított. Minden óráját örömmel vártuk, élmény volt számunkra. Még a legtu-

nyabb diákok is aktivizálni tudta, pedig a hangja nem volt erős. Nagy csendben, halkán tanított. Őt év alatt indultaknak, türelmetlennek nem láttam. Ha észrevettem, hogy valaki nem érti a tanítást, kétféle módon is megismételte számításait vagy az összhangzat felépítését. Amit nevelés- és tanítástani órákon tanultunk, azt az ő tanításában láttuk a gyakorlatban legszebben megvalósítva. Úgyeszen ráhangolt bennünket arra, hogy szívesen fogadjuk, sőt közre is működjünk az ismeretátvitelben. Nem mért alacsony mércevel. Engem első koromban zenéből megintett. Keserűséget verbe üntöttem. Máiig sem tudom hogyan, de tudomására jutott. Jellegzetes körgalléria alól kinyúlva átfogta a vállam az udvaron. „Hát, kis kollégám – így szólított bennünket a tanterem kívül –, nagyon szívére vette a figyelmeztetőmet?” Elmondtam, hogy én most, képzős koromban töltöttem először zongorabilentyűre. A munkás kezű édesapám őt gyermekét erre nem taníthatta. Láttam, hogy könny csillant az ő szemében is – a buzsiási bognár fia emlékezett. „Majd elméleti tudással pótolja mások előnyét! – vigasztalt ő, a tanárom.

Nagya értékelte a tanítói hivatást. Bizott bennünk, de ha családott, javíthatatlan

erkölcsi vagy visszacsúzó jellemhibét látott valakiben, annak nyíltan megmondta: „Ember, ön nem tanítónak való, jobb, ha idejében itt hagyja ezt a pályát.”

Osztozott örömlinckben, bánatunkban. Ha valakit gyász ért, ő volt az első részvét-nyilvánító. Tanárain közül a legidősebbek közé tartozott, és megértette az ifjúság igényeit. Többen rossz szemmel néztek akkor a focijátékra. Ő kijött a pályára, élvezte játékunkat. Felsőbb korunkban meghívott bennünket családi zenei előadójainra. Boldog büszkeség űlt arcára, ha Mariska lánya kísérte zongorán.

Eredményes tanításának, nevelésének tükre a szeretet volt. Mérföldetlentil szeretete tanítványait. Minden szavával, cselekedetével nevelt. Egyik osztályfőnökm ma is emlegeti, hogy diákként ajt nem tudta köszönetben megelőzni Kiss Á. tanár urat. Tőle tanulta meg tanítványukban tisztelni az embert.

Ha adott valamit, úgy tett, mintha mi tenénk vele jót, hogy elfogadjunk. Nekem is többször markomba nyomta selyempapíra csomagolt zsonnamaradékait. „Meutsen meg a torhenőt!” – mondta. Ma úgy látom, kétfő csomagot hozott magával, az egyiket fejlődő, éhes diáknak.

Elhunyt tanáraink sírját is felkerestük Baján. Legtöbb virág Józsi bácsi sírjára hullott. Valamennyiünknek volt mit felidézni, emlékezni, megköszönni. Sok jó, kedves tanárunk volt Baján, de Kiss Á. Józsi bácsitól nemcsak tanultunk, ő nevelői példaképünk.

Biczók Sándor, aki 1931-ben szerzett tanítói oklevelet, ez év januárjában így idézte fel alakját:

„Feltűnően szerény egyéniség. Szinte bocsánatot kér, hogy él, és kérdéseivel esetleg kellemetlenséget okoz a tanulóknak. Ötönnye és öltözéke megfontoltan kifogástalan, mintha minden nap valamilyen ünnepélyre jött volna. A I-III. osztályban általános zeneismeret, szolmizáció, népdalok éneklése volt a téma, a két felső osztályban főleg Schumann és Schubert volt az énekórák tárgya. A felzárkózott diáktól mindig megkérdezte, melyik dallal készült a mai órára, megkérte, legyen szíves bemutatni. Az illető saját magának karjával ütemezve, mintha vezényelné, végigénekelte a dalt. Természetesen megdicsőerte, és tett némi kiegészítést az előadásomódjára. A hangszerezés oktatás órárenden kívül, külön órákon történt. Előfordult néha, hogy az énekórákat használta fel, hogy foglalkozzon a hegedűlést tanulókkal. Ezen a házimuzsikálást kívánta megszerettetni. Elő-

te megkérte a hegedűsöket, hogy a következő órára hozzák el hangszereiket, és mint mondta: „Egy kicsit kvartetteteeznék.” Ő is hozta gordonkáját, és vezette a kis együttest.

A képesítőm évében az összefoglaló vizsgákon nem voltam kijelölve a kétséges érdemjegyek közé. Egy szünetben megálltam a szüklakertben, utánam jött és szinte zavartan megkérdezte, hogy hajlandó lennék-e a következő fizika vizsgán neki feljelni. Igenlő választomat megköszönte: „Akkor majd szólítani fogjuk.” Az elnök hívta fel a vizsgálandókat. Rám került a sor. Ugyanazt a kérdést kaptam, amire még egy korábbi fizika óráin feleltem. Az elmondottakkal nagyon meg voltak elégedve. Mikor elalszédünk az óra végén, a tömegben megkeresett, és híátos volt, hogy az elnök előtt ilyen szép beszámolót mondtam.

Ezeket az emlékeket örözm volt tanáromról. Schubert-dalok hallatán mindig felőlük alakja.”

Desics József (1877-1960)

Polgári iskolákra képzett tanár a mennyiség-tantermészettudomány szakcsoportból, tanítóképzői intézeti tanári tanfolyamot végzett. Szaktárgyai tanításán kívül gyakorlati tanítás irányításával is foglalkozott, hosszú évekig volt internátusi felügyelő.

A Vas megyei Olaszliszka községben született 1877. december 31-én. Édesapja több mint 50 évig volt néptanító. József fia Csáktornya szerzett tanítói oklevelet. Műtán elvégezte a polgári iskolai tanárképzőt, a Máramaros megyei Halmai község polgári iskolájához neveztek ki. Az állást nem fogadta el, folytatta tanulmányait a budapesti tanítóképző-intézeti tanárképzőn.

1901. szeptember havában került Bajára, itt szolgált nyugdíjazásáig, egy év megszakítással. 1920. június 23-án a megszólított szerb hatóság kiutastotta családjával együtt minden indoklás nélkül. Egy tanévig a pápai tanítóképzőben munkálkodott. 1921. augusztus 21-én visszatért a régi állomáshelyére. Rábízták az egészségét tanítását is. 1933. augusztus 9-én elhagyta az internátusban lévő szolgálati lakását. A Zombor u. 4. sz. alá költöztek. 1934-től 1936-ig, nyugdíjazásáig igazgatóhelyettes volt.

Magas követelményeket támasztott, szigorúan osztályozott. Sokan megbuktak nála. Akadt tanuló, ki kétszer ismételte ugyanazt az osztályt. Másból sikerült tanítói oklevélhez jutnia. A következők tanár mégis szerette az ifjúságot. Az intézet hagyományainak tiszteletére, lelkiismeretes tanítói hivatásra nevelte őket. Mint ember bölcs volt, érző szívű, egészséges életfelfogású. Példás családi életet élt. Sokat dolgozott a térszadalmában is. Több helyen tartott előadásokat. A Tóth Kálmán Polgári Olvasókörben évekig elütta a pénztárolási teendőket. Pápai évében a Menekültügyi Hivatal tükra volt. 1919-ben egy Bajára sodródott családnak felfelhely, lakást, szállást, edényt szerzett.

35 éves szolgálat után élete alkonyát jogászdoktor fia, kedves asszonyiányai, kis unokái aranyozták be.

Az egykori diákok emlékeznek!

Keresztes Gyula 1922-27 között volt a képző tanulója, majd főiskolánk gyakorló iskolájának jeles tanítója lett. Öt évig lakott az internátusban. Desics felügyelő úr megtanította, hogy kell szakszerecen nadrágot foltolni. A korai ébresztés, a megfeszített munka miatt a fíradt bennlakó rendre elahadt az esti szilenciumon. A tanár úr lakása szemben volt az ő szobájával. A rendszeres ellenőrzésorok fillét-húzza kellette az álmos növekedést: „No, fiara, ne aludjoni!”

Biczók Sándor így emlékezik egykori tanárra: „Osztályunkban matematikát és geometriát tanított. Most is előttem van nagy bajszos, zász szemöldökű „vazzi” alakja. Látványos elképzelhetetlen volt pápa nélkül. Otthon használ szári, tekintélyes füstölő szerszám, az iskolában kis csibuk. Természetes ember volt, aki melőzött minden formáságot, felesleges feleségét. Nem a szavak, hanem a tettek, a logika embere volt. A táblánál magyarázat közben fel sem merült benne, hogy valaki nem értheti a levezetést, a szerkesztést. Előléktél színdéka volt, hogy a matematikát, a logikus gondolkodást mindenkinek megtanítsa.”

Nagyon emlékszem az első órájára. Belép az osztályba, és felteszi a kérdést: „No hallám, vannak-e itt vasiak? Újjenek az ablak melletti oszlop első padjaiba, mert a vasiaknak meg kell tanulni a matematikát, és nem engedhetem meg, hogy szőgyent hozzanak a fejemre! Vannak-e bajaiak? Azok újjenek a másik oszlop első padjaiba! A bajaiaknak is tanulni kell a matematikát, mert nem sok tudást szoktak hozni magukkal!” Éljenek emlékszem a következő órái menetére is. Nyitja az ajtót, az egyik kezével a kabát zsebébe dugja a titott pipát, a másikkal húzza a kilincset, és már mondja is: „No, mennyi 3/4-nek a 2/3-ad része? Maga itt az első padban!” Amíg a meglepődött diák próbál kiűteni valamit, ő már írja naplójába a mai cezumot. Sorra szólítja a vasiakat, a bajaiakat. Ha egyik sem tudja a megoldást, felteszi a kérdést: „Ki tudja a helyes választ?” Aki hamar ki tudja számítani, máris bevonul a jó matematikusok közé. A havonta íratott dolgozatok alapján értékelte a tanulmányokat. Csak azokkal foglalkozott a táblánál, akik írásban nem érték el a megkívánt eredményt.

A tanítóképző számára előírt tananyagot hamar befejeztük. Negyedikes korunkban már a gimnáziumi követelményekkel is ismerkedtünk. 1933-ban bevonultam a „Csajkás ezredbe” (dunai flottilla). Desics tanár úrnak köszönhetően, hogy a sok műszaki műveltségű katonatársam között rangelső lettem a tiszt tanfolyamon.

Barcasai József
(1888-1966)

Felső nép- és polgári iskolákra képesített tanár nyelv- és történelemtudomány szakcsoportból, és tanítóképző-intézeti tanárságra képesítő kétéves egyetemi tanfolyamot végzett. 1902-től 1938-ig volt bajai intézet tanára. Leggyakrabban az alsóbbi tárgyakat tanította: lélektan, nevelés-tan-

tástan, neveléstörténet, magyar nyelv és irodalom. Hosszú éveket volt az önképzőkör tanár elnöke.

Életének, pedagógus pályájának lényegét így summázta 1965-ben: „A pedagógus legnagyobb öröme, ha adhat, s minél többet a gyermekeinek, tanítványainak, embertársainak.”

Munkásságát egyetlen cél irányította: jó pedagógusok nevelése. Gyakorlati tevékenységét, elméleti következtetéseit ennek szolgálatába állította. Elsőként dolgozta ki a tanítóképzésen felhasználható lélektani kísérletek rendszerét. (*Kísérletek a tanítóképző-intézetek lélektani oktatásában*. Megjelent az intézet 1905-1906-os értesítőjében.) Összegező pedagógiai művét fivérével közösen írta: Barcsai József – Barcsai Károly: *Népközpont módszertan a tanító- és tanítóképző intézetek IV. és V. osztálya számára*. Korábban az egyes tárgyak módszertanát állította össze. (*A beszéd- és értelemgyakorlatok tanítása, a helyestrás és nyelvi magyarázatok tanítása*.)

Növendékeiktől megkívánta az elmélet és gyakorlati egységét: a gyakorlati munkájukat alapozták meg az elméleti ismeretekkel, s eljárásaikat is tudják indokolni, általánosítani.

1936-tól igazgatóhelyettese volt az intézetnek. A kormányzó igazgatói címet adományozott neki.

Tanítványi hálás szeretettel emlékezik reá:

„Tutaj volt a beceneve. Valamelyik iskolai szünet előtt nagy volt a folyosón a nyüzgés. A beülőkök készülődtek haza. Innen-onnan kiabálás hallatszik: Akik busszal mennek, jelentkezzenek ennél meg ennél! Kik vonattal vagy hajón utaznak, amél meg armál! Egy kedves, évszázados hang: Akik tutajjal mennek haza, álljanak sorba Barcsai tanár úrnál!” (Magáth Lajos)

„Nekünk pedagógiát, léleket és logikát tanított, vezette a gyakorlati tanításokat. Barátságos, halk szavú ember volt, sohasem láttuk idegesnek, indulatosnak. Pedig néha huncutkodott vele egy-két felelő. Az idegen neveket a leírás szerint ejtették ki: Descartes, Bacon, Voltaire. Erre ő mindig széldien, türelmesen kijavította: Nejn, kérem, úgy mondja: dékárt.” (Keresztes Gyula)

„1945-ben ismét tanított egy magánház szobájában a katonakodó pedagógustanárral együtt. Elővette jegyzeteit, vázlatait, és értelmesen, világosan magyarázta a legnyolcvanabb fogalmakat, összefüggéseket. A megrövidített iskolaévben tanuló néhány ötdikés tisztelettel, feszült figyelemmel hallgatta.” (Wohlmut István)

Flóra Sándor
(1889-1981)

Rónaszéken született 1889-ben. Középsiskolai, tanítóképző tanulmányait Móra-maroszigetén, a polgári iskolai tanárképző reál szakcsoportját Budapesten 1909-től 1912-ig végezte. 1914-ben szerezte meg a tanítóképző-intézeti oklevelet növénytan, állattan, kőmia, ásványtan, fizika szakcsoportból és testgyakorlásból.

Ebben az évben neveztek ki a bajai tanítóképző tanárává. Állását nem fogadhatta el, mert az I. világháborúban katonai szolgálattal teljesített. Leszerelése után hosszú ideig beteg volt, kórházban ápolták. 1918-ban kezdte meg tanári munkáját. 1920. június 8-án a megszűlő hatóság rendkésze letartóztatta, és heteken át fogva tartotta, mert a lakásán tartott házkutatás alkalmával olyan pedagógiai feljegyzéseket találtak, amelyek őt gyanúsították.

Neje Nikolett Irén, az egykori hentesnek, az Ipartestület elnökének lánya.

1924-ben ő lett az intézetben alakult 282. sz. Tóth Kálmán cserkészcsapat parancsnoka. 1933-ban átadta ezt a munkakört, ezután került el és vármegyei tisztgőre viselt a mozaikomban. *„Az adafon szerepe a szénvegyletek körforgásában”* című dolgozatát 1932. június 30-án olvastva fűl a tanítóképző-intézeti tanárok budapesti szakértekezletén.

Az 1935/1936-os évkönyvben jelent meg *„A növényzoológia kifejlődése”* című munkája. 1944 szeptemberétől 1945 június végéig megbízott igazgatója volt az intézetnek. Körültekintő nyugalommal, nagy örömmel végezte ezt a feladatot.

Meleg József kurtára majd igazgatója így méltatta egyéniségét: „Sanyi bácsi egy egész tanári szolgálati időt, harmincöt évet töltött a bajai tanítóképzőben. Ismerete is annak minden zeg-zugát, személyes ismerőse volt minden fűnek-fü-

nak, amely az udvaron, kertben előfordult, de ugyanolyan bensős ismeretséget tartott fenn a Déli-kert különleges növényeivel és magánkertek egy-egy érdekes fűjával, virágjával is.

Sok azaz tanítót nevelt fel. Nagyon becsülték praktikus észjárását, és az ennek megfelelő tőle kapott ismereteket. Nem volt gyermeke. Minden éjszárban volt két-három olyan tanítónövendék, akik gyermekeként szerették, és nagyon sok szegény diákon segített. Ilyen vonatkozásban szerette a titkot. Jó szívéről nemigen tudott más, csak ő meg az, akin segített.

Tanári gyűléseken gyakran volt vita, hol fontos, hol kevésbé fontos dolgokról. Mikor már tetőpontjára hágott a szerveződé, akkor szokott megszólalni Sanyi bácsi, és bölcs nyugalmával mindig megtalálta a kiengesztelés módját, ő volt a mérleg nyelve, a higgadt, bölcs öreg tanár."

Tanítványai körében rengeteg történetet mesélnek kedves alakjáról. Íme, néhány ezek közül:

– Egy alkalommal a virág részeit mutatva be. Rövid, vastag ujjával sorra vette: Csésze, péta, szírom, porzók, ez a bibbe. De semmit sem láttunk belőle, a kísérő mozdulat elhárta a szemléltetendőt.

– Első világháborús élményeit mesélte: Közel voltunk a halálhoz, de a halál vállama tette a kezét, és ezt mondta: „Flóra Sándor, te menj vissza, terd még szükséged lesz otthon!”

– Minden egyes újrájára pontos időben érkezett három kötet Révai lexikonnal és az osztálynaplóval a kezében. Nem emlékszem, hogy a lexikonokat valaha is használta volna.

– Minden évfolyamban akadt egy-egy rosszajjú diák, aki megpróbálta őt biztonságából kizökkenteni. Egy-egy virágzó kerti gyomot hozva megkérdőzték a nevét.

A tanár úr ránézett, és rögtön mondott valamit latinul: Cucurbita pepo, zea maxus vagy capsella bursa patoris. Sokszor azt vágta rá: „kosbor”. Egyik felelet sem változtatott az alaphelyzetben. A kérdészöben megmaradt a kétség vagy még inkább nőtt a csodálata, a tanár úr személyisége tovább szilárdult. Csak később tudtuk meg, hogy többnyire igazra volt, mert a kosbor pl. több fajját összefoglaló növénynevezés neve.

– Minden évben elmondta legalább egyszer, hogy Tompa Mihály, a XIX. század híres papköltője nem tudta jól a természetrajzot. *A gölygához* című legendás versében ezt írta:

Neked két hazát adott végzetted;
Nekünk csak egy volt az is elvesztett
„Ennek a vándormadárnak ez a föld a hazája, mert csak itt költ, s itt neveli föl fiókait.” S ragyogó mosolyát várta tudományos éleslátásának hatását.

Dr. Rendes Béla

Summa summarum – Kabdebó Tamás számozott versei

Summa summarum: Kabdebó Tamás összes költeményeinek foglalatja, egyáltalán a szerző hetven évének lírai lejegyzete is. Érdekes vállalkozás egy regény- és novellalíró részéről a versben való kitárkálkozás, amely az alkotót mélyebben, teljesebben, más oldaláról ismerteti meg. A költőként bemutatkozó Kabdebó maga tagolja négy részre a kötetet: 1. *Receptek*, 1-25 (1956-1963), 2. *Készítve*, 26-50 (1964-1973), 3. *Deus ex machina*, 51-75 (1974-1988), 4. *Penultima Hora*, 76-100 (1989-1994)

Mivel a személyes életésőrsorban a lírának sajátossága, így az összegejtőtt verszövegekből sokszor kiválgatnak a költő egyéni életének fontosabb pillanatait, sorsforduló eseményeit. Az első ciklus verseiből gyakran kiemelhető például az '56-os forradalom véres tragédiája, a második részben az emigrációs évek különböző helyszínei sejjének fel, miként a negyedik csoport verseiben a betegség és szívinfarktú körüli félelmek, aggodalmak is megszólalnak.

A költemények döntő többsége mély gondolatisággal, de adódnak közöttük olyanok, amelyek csupán játékosak vagy formailag érdekesek. Ilyen például a 14-es (*Folyó*), mely vizuális látványt is nyújt: ahogy a folyó egy kis forrástól indul, az

említett vers is előbuggyanó rövid szavakból ered („jici/pici/forrás...”), lassan duzzad, válik hőmpölygő áradattá, hogy beleterköljön a tengerbe (TENGERVAGYOKTENGERVAGYOKTEN...). A 70-es vers (*Béjt azelek*) grafikai formája egy kis vitorlás hajóra emlékeztet, miként a 87-esé (*Vl. stáció*), 88-asé (*XI. stáció*) és 89-esé (*XII. Stáció*) pedig egy keresztre.

Egyes versek a többféle értelmezésnek adnak lehetőséget. Ilyen például a 71-es (*Hogy éltek tryptich*), mely három oszlopra van bontva, s lehet őket egyenként olvasni, de úgy is, mint egy összefüggő, egymás hatására felerosított szöveget.

A versek egy része a szerelmemről szól, a férfi-nő kapcsolat rejtelmeit boncolgatja. Ide tartozik például a 8-as (*Türelmenjáték*), amelynek pár versszakából, kérdésfeltevéséből egy ifjúnak sürgető, türelmetlen szerelme világlik ki. A 48-as szármú (*Meslan, nődóve*), ahogy a címből is kissejlik, kevésbé hevessen, de ennél mélyebben érzékelni teszi fel az örök kérdést: „Szeretsz-e?” Érdemes lenne összevetni Kabdebó líráját az általa is sokat fordított József Attilával. Az ilyen címek (*Lassan, nődóve*) áthallásos sorok, akarva-akaratlanul utalnak a költőírásra. A 90-es (*Bűbáj*)

a régmúlt idők nagy szerelmét idézi vissza, a „lehetett volna” bibijének változását. Szerelmi motívumok ezeken túl feltekinnek más versekben is, nemcsak kizárólagos témaként: például a 91-es (*Napló*) második részében, vagy a 85-ében (*Utazás a szívem körül*).

Másik nagy tematika az emberi lét értelmének való tűnődés, a „kik vagyunk – miért élünk – hová megyünk?” kérdéskör elemzése a filozófia és a vallás felől elindulva. A kétélekezős örök emberi tulajdonság, a „hiszek hitetlenül” alapállás, mint annyit más költőnek, Kabdebó Tamásnak is sajátossága. Nevéből adódóan (nomen est omen) gyakran „tamáskodik”, kételyei vannak: mint például a 6-osban (*A hitetlen és a mester*). A 16-os számú vers (*Hitetlen Tamás*) lírai hősről az derül ki, hogy

„s mert félni félt, élni remélt, szeretni szeretett

örömdében, kínjában, kénytelenységében
Indiába ment s ott hirtelenkiült.”

Egyes verseiben valamitől fohászodik, helyenként ironikus játékosággal olyanért is, amiért „normális” imánkban nem könyörgünk: a 11-esben (*Adj Uram*) például több asszonyt kért, meg pálinkát!

A legtöbb ismeret verset a harmadik rész tartalmazza. A költő – kétséget ellenére – eljuttat a hit megvalósításig. Eről szól az 51-es (*Ha*), az 53-as (*Istennek való*), az 55-ös (*A várakozók*) érdekességképpen az evangéli-

umi „boldogok” közé felvesz egy újabb csoportot: „Boldogok a várakozók, mert övük a reménynek országa.”)

De a fentiek közé sorolható az 56-os költemény (*Könyörgés a nyugalomért*), miként az 57-es (*Messzeldőlátó*) is az indiférségment megfogalmazott kérdésével:

„En is szeretném tudni: van-e Isten
S ha van, jó-e? Igazságos? Igalmas?
Értünk, velünk szenved s mégis oltalmaz?
Hígyem, hogy van? Fogadjam el, hogy
nincsen?”

Sorolhatnám még az idetartozó verseket, mint az 58-as (*Nagyhét*), az 59-ost (*A kétkedő levele az Úrhoz*), az 61-es (*Dias irae*), és így tovább.

A *Penultima Hora* istenes veséi egy kicsit különböznek a fentiekől. B záró ciklus költeményeiből kiesendül az író aggodalma a világ sorsát illetően: 76-os (*Hajnali világsz*). Más szövegekben a saját vagy a hozzá közel állók élete-halála felett elmélkedik, miként teszi ezt a 77-es (*Édeszületlen kislát az élműlátszal*), a 80-as (*Csenedeszen*) vagy a 82-es (*Végrendelet*) című verseiben.

A kötet mind a négy részében megtalálható még egy tematika: a magyarság sorsa iránt érzett elkeseredettség, szeretet, de sokszor félelem és aggály is. Jellegző versek a 7-es (*Királyvár*), a 9-es (*Janicvár induló*), a 10-es (*Tryphtich*), a 26-os (*Aranyruhá*), a 39-es (*A vándor magyar*) vagy a 46-os (*Krivár öröksége*).

Az összes, tehát mind a fozat verset nézve észlelhető egyfajta fokozatosság: a kezdeti süngő hangú, türelmetlenül váró, sokszor túlfűtött érzelmeikkel bíró ifjú emberből lecsendesedett, megfontolt, szemlélődő és bölcs idős férfi lesz. Ez természetes folyamat, és nem jelent feltétlenül kiégyteltséget, boldogtalanságot vagy meghasonlást. Az utolsó vers, a 100-as (*A pálcát a társaság*) ezt fejezi ki, hogy az élet sok mindent hozhat, szépet is meg kevésbé szépet is, ha valamit elvesz vagy meggad, azt később mással pótolja, és aztán mikor az ember elérkezett oda, ahol földi létéből már nem marad sok, bármennyire is érez szomorúságot és nosztalgia-t az elmulasztottak, mindennek megbékél. Mert summa summarum: nem is volt olyan rossz. És ez nem kevés. Hogyan is búcsúzik Kadebde alias Prospero?

„Várakozóid volt az egykor: mostan
botod

rátámaszkodsz, a köveket tapogatom.
S midőn karkodt öreg fa gyanánt kidőlöz
Épperségem, lám ebbe a botodba dőlöz.”

Péli Zsófia

In memoriam Lukin László

Nehéz a bánatot és szomorúságot elítölteni, amikor közérdekű zenei tevékenységet folytán széles körben ismert, Bajáról származó, vírusnak dizspoligári címére is érdemessé vált személyiségtől, többek barátjának elmúlásáról kapunk híradást. Ám az ember balandó, így az 1926. január 30-án Baján született Lukin László sem kerülhette el a halált – mert eleve nincs orvosság –, augusztus 18-án reggel, 78 éves korában elhunyt Budapesten.

A Bajai Tanítóképző (mely egykoron apjának is oklevelet adott) Gyakorló Elemi Iskolájának befejezését követően a Ciszterci Rend Bajai III. Béla Gimnáziumában érettségizett 1944-ben. Már középiskolás korában megmutatkozott zenei tehetsége és teteszetes beszédkészsége. Zenei tanulmányait városunkban, Recska Ilona zene-tanár zongorórán kezdte, Bálint Ferenc ének-zene-tanár, valamint Lovas Andor fő-kontró keze alatt folytatta a karvezetés, a zeneelmélet és az orgona hangszeren való játék terét, mint a gimnázium orgonistája.

Budapesten 1944-1949 között a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán két diplomát szerzett, Bárdos Lajos tanítványként egyházkarmagyi, Ádám Jenő növendéként középiskolai énektanárként. Pécsi Sebésyten orgonaművészeti orgonánai, Somogyi László karmestertől kórusvezetést tanult. 1950 és 1982 között a Fazekas Mihály Fő-
viroi Gyakorló Általános Iskola- és Gimnáziumban működött énektanárként – mint egyetemi gyakorlóiskolai vezetőtanár – és karvezetőként. Élete során amatőr kórusokat vezetett – pl. a Dunakeszi MV Magyar-ság Főkarát, a Vasutas Szakszervezet Központi Vegyeskarát, az ELTE Vegyeskarát –, helyettes karnagyja volt a Budapesti Kórusnak.

1950-ben vette feleségül Horvát Esztert, nyolc gyermekük született. Hítvesének elhunytá után, 1998-ban Kovács Mária lett élete párja.

Széleskörű zenei népszerűsítő munkát végzett, így pl. a gimnáziumok I., II. és III. osztályai számára tankönyvet írt Ugrin Gáborral (1971, 1980, 1981), az általános iskolák VII. és VIII. osztályosai részére pedig 1984-ben feleségével. 1954 óta rendszeresen vezette a fővárosban és vidéken az Országos Filharmónia ifjúsági és felnőtt hangversenyeit, 1958 óta szerkesztette a

Muzsika című zenei folyóirat Tücsök Muzsika című ifjúsági rovatát, a rádióban zenei ismeretterjesztő előadásokat tartott, és vezette az iskolaiórdi énekórát. 1960-1965 között a Magyar Televízió *Zenélő Órák* című műsorának egyik játékvezetője volt Forrai Miklós és Kollár Endre társaságában.

Zenei műfordítói és szövegírói tevékenységet is folytatott, cikkei és kritikái írásai a Muzsika, a Parlando, a ZeneSzó, a Rádiónagy sfb. folyóiratokban jelentek meg.

Alapító tagja volt a Nemzetközi és Magyar Kodály Társaságnak, elnökségi tagja a Liszt Ferenc Társaságnak és főtitkára a Bárdos Lajos Társaságnak. Utóbb a Kórusok Országos Tanácsa tiszteletbeli elnökévé választották.

Jelentősebb kitüntetései a 60. születésnapjára adományozott Munka Érdemrend arany fokozata, 70. születésnapja alkalmából pedig a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje (polgári tagozata) kitüntetést kapta, valamint más diplomák, emlékérmék és díjak.

Szülővárosunk meghívására gyakran utazott Bajára. A József Attila Művelődési Ház „Szőjünnek a bejátsk...” sorozatában 1967-ben *Duna-parti zenélő órák* című programmal szerepelt, többször vállalkozott bajai zenei rendezvényeken énektanár és kórusvezető kollégáival, és kórusával városunkban is fellépett. Legutóbb a bajai Liszt Ferenc Zeneiskola fennállásának 75. évfordulójára szervezett Művészeti Hétfő programjának vendégközreműködője volt ez év április 19-24. között, majd a Szent Péter és Szent Pál plébániatemplomban Lantos István hangversenyző zongora- és orgonaművész műsorismertetőjeként június 5-én volt bajai búcsúszereplés, abban a templomban, ahol ifjú korában annyiszor ült az orgona mellett. Akkor még homályos megérzése sem lehetett senkinek arról, hogy istenbazzadót mondvá, akkor búcsúzott el szülővárosától.

Egész országra szóló megbecsülése mellett érdemes fiának emlékéket szülővárosa is megőriz.

Bánáti Tibor

(Baja Város Önkormányzata Lukin László szülővárosi halottjainak tiszteletére augusztus 31-én volt Baján, a Rókus temetőben.)

Egy diktatúra alkonya

II. rész

Miután a Quirinale palotából távozó Duce-t a csendőr százados letartóztatta, a király a Mussolini-korszakot véglegesen lezártnak vélte. Az új kormány elsőként Badoglio-nak azonban nem kevés fejtörést okoz fogllya biztonságos őrzése. Mindezekelőtt attól tartott, hogy az olasz nép egyenruhába bujtatott fiait, akiket húsz éven át nevelték a Vezér mítoszának jegyében, netán a kalicka ajtaját nyitva felejtik. A tábornagy tudta, hogy a hadsereg jó része az esztelen és sikertelen hadjáratok miatt szívből utálja Mussolinét, de abban nem lehetett biztos, hogy kisebb fanatikus fasiszta csoportok nem férköztek-e be a Duce védozáráiba. Mivel egy jól előkészített kihasználási kísérlet elfelvetése, hogy az őrzés módját gondosan tanulmányozzák, az esetleges kommandóakcióit a Duce börtönének folytonos változtatásával igyekeztek megghiúsítani.

Először egy római csendőrlaktányában tartják fogságban. Két nap múlva Gaeta kikötőjébe szállítják, és a Persefone veszi fedélzetére. A végél Ponna szigetét. Itt tíli meg július 29-én hatvanadik születésnapját. Teljes magányban, hiszen a Badoglio-kormány alapvető érdeke volt, hogy Mussolini tartózkodási helyét titokban tartsa. Göring üdvözlő táviratát kézbesítik ugyan, de Mackensen német nagykövete még sokat kell várnia arra, hogy a marsall ajándékát, Négy Frigyes mellazobrot átadhassa. A Führer ajándékát viszont – Nitsche műveinek 24 kötetes díszkiadását – Badoglio elküldte a fogolytánc.

Néhány nap múlva új tartózkodási helyre szállítják. Éjszaka viharos tengerre fut ki Mussolinéval a La Panthère romboló. A Nápoly közelében lévő Porzát elme rozslant válszították meg a védőőrzet helyéül. A hét négyzetkilométeres szigetecské szinten a torkában van a Szicíliai birtokló szövetségeseinek, akiknek leplezetlen szándéka a fasiszta diktátor kézre kerítése. Erről az óhajról az óvatos Churchill már csak a madárka kiröppenne után, szeptember 22-én beszélt az angol alsóházban. A szószóló ér és szennelzőéhes tengerentúli sajtó azonban már másfél hónapja kifecsegte, hogy a legnagyobb amerikai cirkusz milyen ajánlatot tett Roosevelt kormányának. Az USA-ba szállítandó és háborús bűnös-ként perbe fogandó Mussolinét „kibérletel” volna a vidárit összedállítátsnak erejéig, hogy az Unió nagyvárosaiban körbeutaztatva, a nagyérdeműnek rendkívüli látvá-

1943 július. A milánói nép a dóm előtt ünnepli a fasiszta renánszár összeomlását

nyosságként bemutatssa. Emlékirataink tanúsága szerint a Duce csak igen mérsékelt lelkesedett a gondolatért, hogy idomított pánilovak és bicikliző majmok közé ikatott műsoeszmánként járja be az Újvilágot.

A Panthère romboló az éj leple alatt észak felé száguld a fogolyal, és másnap a Szardínia közelében lévő Santa Maddalena kikötőjében vet horgonyt. Mussolinét egy hegytetőn fekvő, magányos viláiban szállásolják el. Két hét múlva éppen egészségügyi sétáját végzi a fogoly a kertben, mikor a fellegeköl egy német zuhanóbombázó bukik le és csap az épületre. A Duce szerint kb. tíz méterre lehetett csak tőle a gép, és a pilóta arat is jól kivehette, mikor az magasba emelte a Shaika orrát. Természetesen az őrség is észbe kap, és biztosra veszik, hogy a vezér rejtekhelyét a németek felfedezték. Már tudjuk, sejtésük helyes volt.

A német titámadást megelőzendő, Mussolinét egy vörtekeresztes repülőgépre töltek, és visszaszállítják a félszigetre. A Bracciano-tó szomszédságában lévő hegyi szállóban, a Gran Sasso hegy csúcán szállásolják el. Az új tartózkodási hely különösen biztonságosnak tűnik, hiszen a szállodát a völgyből csak drótkötélpályával lehet megközelíteni. Az alsó állomást erős csendőrsztag szállta meg, és a hegytetőn lévő szállóban is több mint száz carabinieri vigyázott Itália hajdani urán. Badoglio miniszterelnök úgy vélte, végre nyugodtan alhat. A jégre tett diktátor – aki mellesleg ész értekl adu az angolszászokkal már régóta folyó fegyverszüneti tárgyalásokon – ebből a világióti elvágott és fűszerekkel nem szabadult. Ha csak szárnyai nem nőnek. A tévedés ebben volt. Más valakinek ugyanis voltak szárnyai.

A szárnyas embert Otto Skorzenynek hívták. A kifutó SS alezredes nekünk is kedves régi ismerőstünk. 1944 októberében Szálasi Ferencnek segített korrigálni a magyar történelmet. Az ő feladata lett volna megrohanni október 15-én Horthy rezidenciáját, a királyi várat. Oranito Hőszégek a történelmi pillanatsban mutatott pipogysága azonban szükségtelemé tette a germán harci erények megcsillogtatását. Persze a magyar testőrség ellenállásának legyőltése Skorzeny nimbuzát már nem növelhette volna. Az alezredes név 1943. szeptember 12-e után százmilliók ismerték meg világszerte. Az Obersturmbannführer ugyanis minden idők legmerészebb komandóakcióját tervelte ki és hajtotta végre.

Hitler már július 26-án, tehát Mussoliné letartóztatása után huszonegy órával magához kéri az alezredést. A tervet oly bizalmasan kezelik, hogy a Führeren és Skorzeny kivál csak öten tudtak az előkészületek céljáról. Még Kasslering marsallt, az olaszországi német hadsereg főparancsnokát sem avatták be a titokba.

A Santa Maddalena-i villát látszólag támadás stukiba az ismert gyakorlóeszköz, a fénycső-geppuska volt beépítve. Az előhívott filmkockák kétségtelemé tették: a sziget legjelzetlene kockafeji lakója a Duce. Skorzeny azonnal Szardínia repül a helyszín szemrevételezésére. Am mikor kellő erősítésért visszarepülne, gépe motorja leáll a nyílt tenger felett. Három törött bordával halászzik ki, Otto azonban igen kemény gyerek lehet, mert egy hét múlva már újra támadna, ám közben hírt veszik Mussoliné elszülltásának. Badoglio jól sejtí, a másik öngyilkos beépülték az olasz csendőrségbe is, hiszen a németek azonnal étesültek a Duce új tartózkodási helyéről.

Szeptember elején Skorzeny már berepüli a Gran Sasso környékét. Mivel a német gépek gyorsori mutatkozása felrésztesz a szálló őrségnek gyaknavás, az egész területet azonnal filmre veszi.

A vizuális megtekintés és az előhívott mozgófilm alapján egy kis havasi legelőt választanak ki az akciócsoport leszállóhelyének. A hegyi legelő a szálló közelében van, és az ejtőernyősök már a landolást követő másodpercekben a nyakába zúdulhatnak a meglepett carabinierieknek. A támadó csapat helyszíne juttatását bombázók által nagy magasságba felvontatott, katonai szállító-vitorlásokkal tervezték. A vitorlázókat a Gran Sassótól kellő távolságra leoldják a motoros gépről, és zajtalanul suhanva közelíthetnek meg a terephez. A nagy túlközlekedés miatt azonban nyilván nem voltak be az előkészületekbe tapasztalt térképésziszet. Így történhetett meg, hogy a helyszínt csak villámgyorsan szemrevételező Skorzeny, továbbá a légiakció technikai feltételeit biztosító Student repülőbarnok rosszal becsatlak fel a lejtő hajlásszögét. A vírtól sokkal meredekebb rétre – mint később kiderült – csak zuhanórepülésben tudnak leszállni a környező hegyfalaktól kényesrepályára vezetett vitorlázók. Ezt viszont a tapasztalt repülő, Student szigorúan megtiltotta. Az így leszálló vitorlázók ugyanis – előre láthatólag – másodpercekben belül összegörbült vízú ronccsá, az életben maradt ejtőernyősök pedig nyiszörög sebesülteké változnak. Student számításhá vette az alvezredes közismert fenyverek hajlamait, ezért a zuhanórepülést megtiltotta.

1943. szeptember 12-én, déli egykor startolnak Rómából a német gépek. Csak hogy az indulás előtt fél órával a szövetségés légierő bombázói megszoják a repülőteret. Csodálatos módon a starhoz felsomakozott kilenc vitorlázó és vontatók sértetlenek maradnak. Indulnak is nyomban, azonban két vitorlázó még a felszállás során orra áll a friss bombatölcésekben. Am a gyorsan startolók ezt észre sem veszik. Már felúton járnak, mikor Skorzenynek rádiótelefonon jelentik: hiányzik az egyes és kettes gép! A támadóerő 20%-os gyengülésén kívül érzékeny veszteség, hogy az egyes gépen utazott volna az a német felderítő tiszt is, aki az alvezredessel berepülte a területet. Az ő feladata lett volna elsőként rárepülni a hegyi leszállópályára. Skorzeny habozás nélkül átvesszi a vezetést.

A német támadócsoport létszáma alig egyharmadát tette ki a Gran Sasso őrségének. Ha a carabinieri elkötelezett hívei a Badoglio-kormányának, és kellő szántságot mutatnak, könnyedén szitává lövik a

német ejtőernyősöket. Ezért az Obersturmbannführer pszichológiai tényezőket is bevezet a siker érdekében. Így Rómában rábeszéli Soletti olasz tábornokot, vegyen részt az akcióban. Ha a carabinieri meglatják az ejtőernyősök élén haladó, jellegzetes olasz főtiszt uniformist, valószínűleg zavarba esnek, és ezt a néhány másodpercet a támadók kihasználják majd. A meglepetés, a félelem germán erőszak fenyegetése és a régi rendszer iránti opportunista olasz megalkuvás hírmás pillérére alapozta tervét Skorzeny. Bevált a számításhá. Persze a Rómában sem túl lelkes Soletti felúton már átérzehette a kilenctel kölködött kutya bánatát. Az Obersturmbannführer – bár partnere a kalandból ekkor már nehezen szálhatott volna ki – térde közé fogta az előtte ülő olasz bejártsát. Így látja őt háromezer-ötszáz méter magasságban: „Az olasz tábornok láthatóan szapadozik, arca hamarosan ugyanolyan zöldesszürke lesz, mint az egyveruhája. Határozottan az a bizonyosom, hogy a légi utazás nem tesz jót neki; mindenesetre semmi jelét nem mutatja az örömeinek.”

A cél elérése előtt a gépekről egy gyorsan haladó teherautócsoplot észlelnek. Az ejtőernyős zászlóalj előérsé nyomul a drótkötélpálya alsó állomásához, hogy a csúcon meginduló akcióval egyidőben azt elfoglalja. Eközben Skorzeny leoldott gépei becserekészik a leszállópályát. A szik spirálban rárepülő gépből most valódi szögben látják a rétet. Skorzenyből kiár: „Ez csaknem olyan meredek, mint egy síugró-sínc!” A pilóta ismeri Student parancsát – ezért kérdőleg az alvezredesre pillant. Az mindössze pár másodpercig habozhat, majd parancsot ad: „Leszállás zuhanórepülésben! Olyan közel a szállóhoz, amilyen

közél csak lehet!” (Megjegyzem, hogy a német hadsereg racionális szervezése lehetővé tette, hogy a körülmények lényeges módosulása esetén akár egy főhadnagy is megváltoztathassa egy táboragy előzetes parancsát. Ha az überelést igazolta a siker, az alantas tiszt hábereléstől időszerű helyett még vaskezecet is kaphatott.)

A gyorsuló gépek merevítésén a szél sávításból üvöltésbe csap át. A fékező ernyő robbanva bomlik ki, és a talajt fogó gépet füvek közé rejtőzött sziklák vadkasugyurait fogadják. Bár recsegve törnek le a szárnnyak, sőt az ajtó is kiszakad helyéből, a gép hűsüzetes csúszás után megáll. Természetesen mind a hét gép szánalmos ronccsá silányult, de csodálatos módon a kb. harmincöt ejtőernyős jelentéktelen sérülésekkel ugrik ki a romokból. Skorzeny a második. Parancsa szigorú: még ha előfordulna is néhány olasz puská, senki nem tüzelhet, amíg az ő géppiszolya meg nem száll. A szállótól mindössze tízenöt méterre értek földet. Karon ragadja a kábit Soletti, és a géppiszolyukát előreszögöz ejtőernyősök harsny „Mani in alto!” kiáltásokkal nyomulnak a két vezér nyomába. A levegőben a feszültség iszonyatos. Egy első emeleti ablakban megjelenik a Duce jellegzetes koponyája. Még nincs kizárva, hogy az ellenfelek közvetlen közelről borítják egymást golyózáporba, ezért elég nyersen kiált od Skorzeny az Exzellenzának: „Menjen gyorsan hátrább!” A carabinieri azonban ellenállás nélkül tűrik, hogy tiszelésre kéz gépfegyvereket a terepszűnő teutonok felragdosssák. Végül, bár a német bajnok bizonyára gyalogatos kiejtésével intonálunk Dante gyönyörű nyelvén a felszólltat, szép lassan mind felnyújtják a kezüket. Egyetlen lövés sem dördül.

A Gólya típusú gép, mely a Gran Sasso csúcáról elszállította Mussolinét

*A Duce Németországba repül Hitlerhez.
A tiltengő önbizalom már a múlté*

A szabadságát pár percen belül visszanyerő Mussolini ezúttal aligha térhetne ki annak az igazságnak a beismeréséért, amit a csúsfelállók alkalmával oly modortalanul vágtak arcába a német tábornokok. Nevezetesen azt, hogy a közös hadműveletek tapasztalatai szerint, személyes bátorságát tekintve, az olasz átkozottul rossz katona.

Ekkor már a lélekjelenlétét visszanyerő operettgenerális, Soletti tábornok is kifejezte őrméret a Ducénak, hogy a sikeres akcióban részt vehetett. Visszakéri a németektől pisztolyt, melyet a római jellem szilárdsága tekintetében, úgy látszik, szkeptikus kamerádok az akció előtt elkoboztak. Rövidesen a közeli réten német futárgép landol. A Storch (Gólya) remek építész gép, és a pilóta, Gerlach is mestere szakmájának. A szárgulva közeledő szakadékfaltól egy méterre emeli fel a talajról a gépet. Két nap múlva találkozik Mussolini kiszabodójával, Hitlerrel. Bár a visszanyert szabadság élménye borús lelkiállapotba megy át, azt még legeggszimistibb pillanataiban sem sejtítheti, hogy a sorstól pusztán másfél évnnyi haladékot kapott.

Az 1943 szeptemberében Mussolinival találkozó Hitler látja, hogy a Duce, a hajdani példakép és előfutár már nem a régi. Minden oka meglegene arról, hogy elégtételt vegyen trónfosztóin, és német szövetségesei készséggel adnának ehhez kártyátalmat. Hogy a Führer nem olyan keménykedést vár el szövetségeseitől, amire maga kész ne lenne, azt mai történelmi távlatokból jól látjuk. Szük egy év múlva, mikor a Wehrmacht vezetésének egy része kísérletet tesz arra, hogy egy pokolig segítségért a szeretett vezért gyeperostán küldje a Wallhallába, a Führer bezzeg megmutatja, mire képes a kancellári nehezítés. A közel

háromezer fő kivégzésével járó tisztogatás még az irmagját is kipusztítja minden jövőre lázadósnak. A lagymatag Duce viszont képtelen belátni, hogy az újrasziszta fasiszta párt szengéje akkor sarjad csak szépen, ha gyökerezését bőven meglokosolja az árulóké vérevel. Valami retorzió azért történt. 1944. január 11-én egy nyilvánvalóan formális bírósági tárgyalás után Veronában fõbélvették a volt Nagytanács öt tagját. A kivégzettek között van Ciano gróf, Mussolini veje is. Továbbá kimondják a halálós ítéletet tízenhárom távol lévő úrnól fejére is; õk azonban eltökélt kísérletet tesznek arra, hogy a Duce pinkócsi királyságának végét rejtekhelyükön bõjtöjék ki.

A német hatalom árményében újrasziszta, õmegervezése szerint „szociális fasiszta köztársaság” néklõzöte az életképeség leghalványabb jeleit is. Bár formálisan hõsmillió olasz tartozott a fennhatóság alá, mindössze négy zászlóaljnyi haderõt képes felállítani. Igaz, megszerzenek négy további hadosztályt is, ezeket azonban Németországba viszik kiképzésre, mert félõ, hogy olasz környezetben azonnal felkõnik a nyúlkipõt. Az újrasziszta fasiszta párt 1943 novemberében Veronában tartott kongresszusának küldõitei állítólag negyedmillió párttagot képviseltek. Kétséges azonban, hogy Iialia, ezen a süllyedõ hajón valóban maradt-e ennyi patkány. Maguknak az újfasiszta fõmélõsõgoknak sem voltak illúziói a tekintetben, hogy csupán német madzagra függesztett bábfõgúrok. Mussolini új államalkotó fantazmagóriáit Rahn német nagykövet cenzúrázta, száraz német józanossággal írtogatta a hagyományos álmokat. Mussolini elsõsõm õrangyala Wolf SS tábornok, aki harmincfõs német alakulatot vezényelt a vezér vilálgába.

A németek célja kreatúrájuk trónra segítésével az volt, hogy kitõltek a szövetségeseikkel harcoló hadosztályaik mögött a hatalmi vákuumot. Csakhogy ez nem sikerült. Az olasz nép a Ducét már fasisztáival együtt leírta. A hétköznapi életre, a gazdaság vérkeringésére vajmi kevés befolyása van. Az iparosodott észak-olasz vidéket sztrájk hullámok rézzák meg, és csak a vak nem látja, hogy a német hadtermelés bõnõ akciók élvezik a nagyiparosok cinkos támogatását is. A valóságtól egyre jobban elszigetelõdõ Duce végül harminc SS õrrel a Garda-tó parti Salóba vonul vissza. A tapasztalt Wolf tábornok a vezér vérese hajó szeretõjét, Clara Petaccit is áttelepíti a tó vidékén fekvõ Fioraliso-villába. Nyilván jóit kíván tenni a szép Clarával, akit a fasiszmus bukása után kiutáltak Rómából. Mint azonban a közmondás alapján tudjuk, a po-

kolba vezető út is jó szándékkal van kikõvezve. Sorának a Ducéval való ilyen szoros õsszekapcsolása Signorina Petacci számára végzetesé vált.

1944 nyarán a „szociális köztársaság” viszony a ország népével töfõletesen elmergesedett. Az olaszokban a megszólító német csapatokkal szemben magam lobog a gyõlölet lángja. Az Appenninek és az Alpok hegyei ideális búvõhelyek ezreit kínálják a partizánoknak. A katonai szolgálattól különbben is idegenkedõ lakosság végképp megutálta az uniformist, továbbá a behívóparancs gyakran németországi hadtõzemekebe való kényszer munkára invitálja a sokfõteleseket. Az egyetlen kibõvõ: szõkés a hegyek közé – tízezerrel hajtja a partizánok karjaiba a kényszerõ õnkénteseket. A jelentõs katonai erõt képviselõ gerillaalak a németek nem szívesen konfrontálnak, van nekik elég bajuk az elõreyyomuló szövetségeseikkel. A nem éppen oroszianszvív, gyengécske fasiszta milícia sem merne belkõtni az egyre vakmerõbb partizánokba a saját hegyek között. Így megtorlásai a gerillák fegyveres rajtütéseiben véten, legfõljobb a cinkos egyetértés szintjén elnaszathalható polgári lakosság ellen irányulnak. A partizánok – mint majd látni fogjuk – beszigetelt tartva, élvezen harcolnak kõlõfõtményeikben. A fasiszták ugyanis hozzátartozóikon torolnak meg a szabadságharcban való részvételüket. A védtelen polgári lakossággal történõ erõszakoskodás, a véres és undorító túszkivégzések sora a gyõteket inget még az SS egyenruháján is felkõlõtté teszi a partizánok szemében. A gerillamozgalomban a nemzet szinte minden rétege együtt harcol, parasztoktól és kommunista munkásoktól kezdve a baloldali értelmiségig is a történelmi nevet viselõ arisztokratáig.

Mussolini utolsó közéleti szereplésére Schuster bíboros milánói palotájában kerül sor. 1945. április 25-én egy órán át beszéget a fõpappal, aki egyaránt kapcsolatban áll a partizánokkal, a szövetségeseikkel és az õsszeomló fasiszta rendszerrel. Önként vállalt missziójának célja, hogy Lombardiát a tőkletesen értemetlen háború pusztításától megóvja. Mussolini a bíborosnak is elõdjaja rögesznéjét: Valtellinában (a legészakabb tartomány a svájci határ mentén) rendezkedik be végsõ áttelelemre az Alpok hegyei között. A jól értesült, ezért szkeptikus bíboros ugyan megpróbálja lehûteni harci kedvét, mondván, hogy a remélt háromezer fegyvertárból vélhetőleg csak háromezer marad. Schuster bizony nagyot téved. A Ducénál másfél nap múlva jelentkező Pavolini – a párt titkára – tízen-

kettő hű feketéingszt hoz magával. Ennyi-en maradtak a negyedmillióból.

A bilorosi palotában a Duce a Nemzeti Felszabadító Bizottság vezérkarával találkozik. A cél az lenne, hogy a fasizmus végveszélyétől jótékony eutanáziába átvéve a további értelmetlen áldozatokat elkerüljék. A valóságtól tökéletesen elragaszkodó vezérel azonban lehetetlen szót érteni. Mussolini és a felkelők dolgvégezetlenül távoznak. A diktátor ezekben az órákban végképp elveszti az eseményekre való befolyását.

Hívei és a németek harminc személy- és teherautóból álló konvoját állítanak össze. A megbízhatónak tűnő fegyveres erőt két kocsinakománnyal SS jelenti, Birzer főhadnagy parancsnoksága alatt. Az oszlopban néhány szakasznyi olasz és kb. négyszáz német katoná, valamint két páncéltánc van. A Comói-tó partján indulnak meg északi irányba. Rossz világítás, hiszen a vidék nyitóság a partizánoktól. Április 27-én reggel hétkor Mossónál elakadnak. Az utat fátörzsek és sziklák zárják el. A németek – békés szándékkal kiejtek – kitérik a fehér zászlót. A partizánok előbójnak rejtekhelyekről. Előkerül az 52-es Garibaldi dandár parancsnoka, Pedro ezredes, és a politikai biztós, Bill is. Érekesek pár: a háború után megtudják valódi nevüket. A parancsnok civiltben Pietro Stella gróf lenne, Bill pedig egy Lazzaro Urbano nevű munkás. A partizánok fegyvereik átadását követelik a németektől; erről Birzer természetesen hallani sem akar. A négyszáz germánnal szemben Pedronak csak száz harcosa van. Bár az SS-ek harci szelleme nem a régi, ezeket a gyakroltot veredőket kétségbeesett önvédelemben kényszerítik még akkor sem lenne bölcs döntés, ha jolissen lenne a teljes Garibaldi dandár. Kompromisszum születik: a partizánok átutadják az oszlopot, az egyes faszakaszt visszatartják, de a németek fegyvereiket megtartva, bántatlanul továbbmennek majd tovább.

A teherautók egyikén pokrócba burkoló, testes alakot lát heverni egy Giuseppe Negri nevű partizán. Holttestét meg a bujtárs – mondják magyarázólag az SS-ek – jelleve, hogy nem illő háborgatni a kámerád készszerűt. Ám a gyanút fogott Negri oda-hívja Bilt is, aki furcsának találja, hogy a pityókös germán hatalmas napsemizveg mögött rejtezik. Mikor fellép a teherautó, a részeg villámgyorsan pattan fel. Bill meg sebeztebban ragadja el a pokrócból előbujó golyószórót, de óvatosságra teljesen felesleges. A diktátor, aki fennhéjzása leckezzete tábornokait, mert az olasz katonák játékfegyverekkel csak lagymatagon harcolnak

a gépszörnyetek seregén felvonuló angolokkal, még megmaradt pisztolyát sem próbálja használni. A falucska főterén öszeseregő lakosság oly masszív szimpátiáhiányt tanúsít a Vezér iránt, hogy Pedro harcosainak testikkel kell védekezniük. Az ötvödő tümegtől övezett községhezán nem érzik magukat biztonságban, továbbá a partizánok feltételező jöndulatiáról sincs meggyőződve. E drámai pillanatokban elhangzó párbeszéd morbid kornikumának megértéshez tudnunk kell, hogy Mussolini körülbelül olyan frizurát viselt, mint a borbélyától távozó Kojak hadnagy. A kissé haramiakülsejű öreit szemrevételező Duce sirtónkozó hangja kétségtelemmel teszi, hogy a sárca aról, lompot, tartását veszített ember reszket az életéről. Erre Bilt: „Biztosítom, hogy tőlünk egy hajszál sem fog meggyökölni.” A garancia elég kétes értékű: azonban sem Mussolini, sem a politikai biztós nem veszi észre.

Pedig a végzet közeledik. A haladéktalanul értesített Milánóból – teljeskörű felhatalmazással – már elindult egy Valerio fedőnével ezredes. Közben – Mussolini kérésére – Pedro elkéri Clara Petacci is. A harminc az utolsó napokban kéretlenül a Duce nyomába szegődött, és ott autózott az oszlopban. Most Dengo városka prefekturáján ülőgél. Mert őt is kiszűrték a gépkocsik átvizsgálásakor. A hozzálépő Pedro kérdésre azonban – miként Péter apostol Jézust – ő is megtagadja a Vezér. Csak a harmadik, már eléggé szuggesztív kérdés után vallja be, hogy ismeri Mussolinót. Ettől kezdve sorsuk elválaszthatatlanul halad a végkifejletig.

Valerio Mussolini kivégzésének helyét Mézegra és Bonzenigo között választotta ki. Egy fallal övezett gyümölcsös közepén álló magányos házban töltötte a Duce utolsó éjszakáját, Clara Petacci társaságában. Hogy a mosolygó Vénusz Thanatos, a komor halálisten közeledése sem riasztja el, azt tanúsítja a tizianvörös szépség még hiányosnak sem mondható reggeli öltözéke. Pedig a szerelem utolsó cseppjeit sztrössölő Duonak aligha lehetett kétylye: mi sors vér rá. Reggel a szobába lép Valerio ezredes így látja: „Egy megremült gyermek, egy hajszótt állat tekintetével nézett rám.” Nem tudni, hogy cinizmusból vagy a nehézségeket elhárítani kívánó hőhér józan praktikussával, Valerio megtévesztő áldozatát. „Kiszabadítani jöttem őt.” Mussoliniben még a kétely árnyéka sem ébred. „Valóban?” – kérdezi. És percelen belül császírál alakul vissza, aki a hatalom biztonságában él. Persze azt is észre kell vennünk, hogy a Cézár árca mögött egy pojcá énye rejtezőtt. „Egy birodalmat kap jutalmul!”

Milánó, 1945 április. Mussolininek és kivégzett cinoktársainak holttestét közszemlére teszi a népharag

– mondja fénykoron fellengzősségével. Azt persze nem tudhatja, hogy Valerio az oszlopban ejtett ötvenegy fogoly közül tizenhét nevé mellett már az előző napon kirakta a végzetes X-et. Clara Petacci nincs a listán.

Az ezredes már jó előre ellenőrizte géppisztolyát és revolverét. A házból kivезett Mussolini a helyzetet csak a fal tövében ismeri fel. A kivégzés percei, az emberélet megfontolt kioltásának látványa minden normális lélekben elviselhetetlen feszültséget teremt. A sors azonban Mussolinét a halálfelelem ismételt átélésével minden vétkéért iszonyatosan bünteti. Valerio a géppisztollyal ívet kaszál, ám a megbízható Sten néma marad. Előrántja pisztolyát, csövében még a próbáléves lőporazaga. Az is csibéritőket mond. Ekkor Bilt géppisztolyát ragadja el, és ismét célba veszi a leplezetlen halálfelelem minden kilő jegyét viselő Ducát. Hat lövés fut ki. Csakhogy közben Clara Petacci a vezérhez ugrik, hogy a szertelt férfit testével fedezze. Az öklök vállait halálban ez az embernek és színésznőnek egyaránt jelentéktelen asszony fölébe magasodott az olasz nép nyakára települt nemzeti bálványnak. Mussolinivel sem az öt lövés, sem a következő harmas sorozat nem végez; Clarát megöli az egyetlen átvédett golyó. Végül Valerio közelből irányítja a vezér szívére a fegyvercsövet.

Mussolini kivégzése aligha nevezhető túrvényesnek. Hogy Hamlet szavaival éljünk: „E hebeturaga, véres munka” mégis az igazságszolgáltatás egy neve volt. A Duce végzete pedig példa maradt arra, hogy az emberorsokat a hatalom játékszerűll felhasználó időkönként azért a túrtömelem is megbünteti.

Dr. Dániel József

B. Mikli Ferenc kitüntetése

Érdemei elismeréseként B. Mikli Ferenc festőművésznek, Bajai város díszpolgárának a Magyar Köztársaság elnöke a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztjét adományozta. A kitüntetést az Iparművészeti Múzeumban rendezett ünnepségen vette át augusztus 19-én.

A művész részlegét a megtisztelő elismerésre. Elég, ha csak azt említem, hogy önzetlen felajánlással, díjazás nélkül megalkotta az általa „Megbékélés Kápolnája”-nak nevezett katonavárosi, egykori szerb temetőkápolna belsőjének falképét (sac-cót). Legutóbb pedig a mesteréről, a Kosuth-díjas, kiváló művész festő és grafikus-ról alkotott és Kis Imre öntődjében bronzbizba öntött dombornívót avattak fel a fővárosi székhelyű Művészek Rudnay Gyula Barát Társasága tagjai. A hírneves művész 1947-1953 között Baján lakott és alkotott. A feliratos emléktáblát a róla elnevezett utcában helyezték el a május 19-én. A művész kezdeti résztvevője a kétevenként ismétlődő ogni akvarell kiállításoknak, ahol most is elismerésre méltó eredményt ért el. A XIX. Országos Akvarell Biennálén a Képző- és Iparművészeti Lektorátus szakvéleménye alapján a kiállítás egyik díjazottja lett augusztus 7-én: a *Kövek* és a *Megszézzett* című műveivel nyert diplomát.

B. T.

Megszézzett (akvarell, gouache, 41x60 cm)

A Főtér kövei

Több évtizede tervezői városunk vezetősége, hogy a Főtér (Szentháromság tér, Béke tér, Szent István tér) kövezetét rendezze tettei. Hogy erre nagy szükség van, azt senki sem vitatta. A megoldáson már lehet vitatkozni, de a fő akadály a pénzhiány. A legutóbbi „átkosban” majd minden tanácselnök próbálkozott, kimondott vagy ki nem mondott fő cél nem a burkolat javítása, hanem a Szentháromság-szobor eltávolítása lett volna. Már az új helyét is kijelölték: a plábiániatemlom és a gimnázium közé képzelték, ott elgégé el lett volna dugva. Csakhogy az a fránya Műemléki Felügyelőség sosem járult hozzá az áthelyezéshez, így a lelkesedés is elszállt, maradt a zötyögős út. Talán a 60-as években született egy olyan elképzelés, hogy fityűlünk a „mediterrán jellegű, jellegzetes” stílusra, felszedjük a kövezetet, és parkosítjuk a teret. A bajai honvédség már fel is ajánlotta, hogy különleges gépeivel, no meg legénységével nekügrük, és egykettőre leborotválja a kövezetet, s már jöhetnek is a kertészek. Szerencsére, mielőtt nekikezdek volna, kiderült, hogy a kövek alatt kb. egy méter vastag terméketlen építési törmelék (sitt) van, amit ugyancsak el kellene hordani, s helyébe termőföldet hozni, amiben a virág is megél. Így megmaradt a tér hagyományos képe. De hogy került oda a sitt?

Amikor a 18. század közepén Graszalkovich Antal megszerezte a bajai uradalmat, és a kalocsai érsektől megvásárolta az éppen felépült kastélyt, az épület és a Sugovica között lévő házacskákból a bunyevácokat a város déli részére telepítette (Alsóváros). Megnyitotta az oda vezető utcát is (Szent Antal utca), az őresen maradt házakat leromboltatta, a törmelékét elsimítottta, s kialakította a ma látható tér őseit. Ez lett a piacter, ahol hetenként vásár, szerdán és szombaton vásárlnak is beillő forgalom volt. A zöldségféléken kívül árultak itt gabonát, fát, iparcikket, stb. A lacikonyhákban és a halstőlőknél is nagy volt a forgalom.

A hajdani piacokról a Honpolgár 1990. márciusi számában már írtunk. A tér akkor még kisebb volt, az 1803-ban készült térképen jól látszik, hogy a déli oldal a Deák Ferenc utca vonalában húzóódott, az Attila utca sarkán állt a városháza, melynek telke a Sugoviciáig terjedt. Csak az áruház helyén lévő ház volt kissé beljebb.

Bár a 19. század végére Baja kereskedelmi jelentősége erősen visszaesett (a tá-

volabb épült vasút elvitte az árut a dunai hajók elől), de a Főtéren még mindig nagy piacok zajlottak, míg az 1960-as években el nem készült az új piacter és csarnok.

Míndenek megvolt a maga helye. A tér északnyugati részén voltak a kisiparosok. Régen a városháza járdaszegélyén voltak a kenyérsütő asszonyok, a szerb pékek az Apponyi utcában. Az alsóptványi vagy Fischer ház előtt a hentések sátrai álltak, itt sültkolbászt, hurkát, cigánypecsenyét stb. is lehetett kapni. Befel a csizmadiai sátrai álltak, rúdon a fényes csizmák. Ebben az „utcában” voltak a cipészek, papucosok, bocsikosok. Külön utcájuk volt a magyar szabóknak. A falusi árusok igyekeztek egy helyen lenni. Elsők voltak az észak felől jövők: Szent István, Csanád, Sükösd, Dusnok, Fajsz, Bátya, Nádudvar, Hajós. Ők a térkötőket és a pusztákat és a szusterok után. Akik elkéstek, a Tóti Kálmán téri telepedtek le. A Csávoly, Felsőszentiván, Tatabáza, Rév, Borota, Mélykút folytatólagosan az iparosok után, a tér közepé felé, csak a kocsiutat hagyva szabadon. A déli községek már az utca jobb oldalán helyezkedtek el egészen az Útrý-féle szigatyáig. Így a vásárlók is tudták, hogy megszokott eladóikat hol találják. Míg a tavolabbi községekbeli kocsiaval vagy vonattal jöttek be, sokszor már hajnalban vagy éjjel, a közeliek gyalogosan, batyuba kötve a hátukon vagy fejükön hozták árujukat. A szeremeleik, sőt a bátaiak is sokszor csónakon jöttek a Sugovicán át a töltésig. Ha sok volt az áru, áttették a csiklét a tér alá ezettek be. Még a 60-as években is látni lehetett az ott kikötött csiklét. Aztán divatba jött a filléres, azaz szállították az eladnivalót, végül a saját autót azt is kiszorította.

Érdekes leírás írta a múzeum ebből az időből. Hományi Mihály egykori uszálykormányos nyugdíjas éveiben leírta fiatal kor bajai emlékeit. Ebben olvashatjuk, hogy a tér nyugati oldala még nem volt nyitott, „a mi gyerekkorunkban erővel elzár terület volt, mert az egész részű akácfaikkal volt beültetve a leomlás miatt, ezek gyökerei tartották meg a lecsúszás ellen. Ezek a fák úgy benőttek akkor ezt a partoldalt, hogy az teljes erődnék nézett ki... az öregek ugyanis azt tartották, hogy inkább a part maradjon erős, és a kilitás maradjon el, mint fordítva. A mi gyerekkorunkban az akácok tövével helyezték el

a mozsárgyúkat a földmúrási körmenet előtt, amikor is azok elistítésével kezdődött az ünnepély. Ez is megszűnt, amióta nincs erdő... 1920. táján újból rendeztették a partéret, lépcsővel látták el, győpöslítették, a fűket ki kellett irtani... a rézszó azóta is mozog, hol itt, hol ott csúszik a part... a Nemzeti Szálló már egyszer megindult, egy részét le is kellett bontani, a megmaradt rész alá betonbefűrészeket készítek. A lebontott részben volt a tánciskola valamikor, és a kardvívók gyakorlóterme, ahol Seketelli mester faragott Pósta Sándorból olimpiai bajnokot." (Hományi ezen emlékeiről jut eszembe, hogy Cseh-szlovákiában az 1200 és 1500 között épült híres, ma is működő halastavak völgyzáró gátjaiba (van 5 km hosszú is) kötelező volt tölgyfákat ültetni, hogy a gyökereik tartssák a gátat. Ma is látni több száz éves tölgyeket, a gátat, mint mondják, csak atombombával lehetne szétrombolni.)

„1920 körül rendezték a teret, új kövezettel látták el – írja Hományi –, a régi macskaköveket (a macskák domború felületű) a városzéli utcákban használták fel.” Ennek a történetét is feljegyezte:

„Az Alsóváros utcai kövezés népköltiek voltak. Ha temetésre került a sor, esős

időben a gyászolókön kívül a pap is, aki a ferences plébános, P. Jugh Miklós volt, nyakig sáros lett, végül kénytelen volt a szokásos saru helyett ilyenkor csizmát húzni. Tagja volt a városi tanácsnak, javasolta, hogy a felszedett kövekkel a Kiszai Pál és a Kálvária utcákat kövezésk ki. Vukovics Lajos ícsmester és Dunai Frigyes fodrász még a Róka utcát is javasolta. Az alvégi fuvarosok a szállítást, a kövezők pedig a lerakást ingyen vállalták, a város urai boldogan megszavazták. A tere új, szögletes kövezést tettek. Ekkor építettek a téren nyilvános WC-t is. (Van ma valahol ilyen?) A régi kövezés olyan süppedékes volt, hogy két ló kellett, hogy egy tele kocsiat az egyik saroktól a másikig el tudjon húzni, de jó kocsinak is kellett lenni, hogy össze ne roppanjon a nagy hepehupától. Teherfuvarozásra már nem is lehetett használni, ezért a hajóra-kodásra igyekvők inkább kerültek egyik-két utcát. Még a gyalogosnak is a láb alá kellett nézni, ha nem akarta a lábát törni.”

Ennek a borzalmas kövezésnek tulajdonít egy ma is elő szokást az öreg kormányos:

„Az esküvőre fiákerrel illet menni. Néha 20-25 is volt. Az első kocsiiban ült a

vőlegény a nászagnyal, őket követték a vendégek, akik sorrendjét a vőfélyek intézték nagy gondnal, nehogy valaki megsértődjön, hogy egy kocsival hátrább került. Legutolsó volt a menyasszony a nászagnyal, az ő kocsijának két fehér ló húzta. Az esküvő után az ifjú pár felült az első, két szürke ló húzta kocsiira, a vendégek a többire, aztán megindult a menet. A kocsiknak meg kellett kerülni a teret azon a rossz macskaköven. (A tudomány szerint ez mágius, óvó, bejelhátrító kör, ezt erősíti Hallgass Jenő Zoltán bajai szülétsű szobrászművész visszaemlékezése is, mely szerint a keresztelés után a bábaszszony vele is megkerülte a szobrot.) A helyi magyarázat szerint ez figyelemzvetés, hogy a menyasszony megtanulja, nem olyan rózsás az út az életben, mint ahogy a fiatalok elképzelik, hanem ilyen rízós is lesz benne, sőt mindjárt a letelezés.”

Ma már elegáns, jó rugózású gépkocsikkal kerüli a násznép a teret, de a figyelemzvetés így is megkapja. Hát szabad akkor tiltakozni utat építeni? Bár úgyis késő, az intés esküvő előtt kellene, mikor még van idő meggondolni.

Solyos Ede

A fehér golyák felméréséről, gyűrzéséről

Hazánkban az első országos golyálmérés-felmérés 1941-ben volt, Hornony Nándor pedagógus szervezésében. Ekkor a magyarországi állományt mintegy 15.000-16.000 fészkelő golyópár alkotta. Az 1974-es felmérés alkalmával azonban csupán kb. 5.000 pár golyóknak volt. A lélekszám csökkenésének oka a táplálkozó területek megszüntetése, átalakítása, valamint a fészkelő helyek eltűnése, tönkretétele lehetett.

Itt tartjuk fontosnak megemlíteni, hogy a fehér golyát Magyarországon 1901-től törvény véd, jelenleg fokozottan védett faj. „Tilos a védett állatfajok egyedének zavarása, károsítása, kizsáka, elpusztítása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvóhelyeinek lerombolása, károsítása...” (A természetvédelemről szóló 1996. évi LIII. tv. 43. §).

1974-től a nemzetközi felméréshez igazodva minden ötödik évben kerül sor az országos számlálásra. A legutóbbi ilyen szintű golyaszámlálás alkalmával (1999)

5.500-6.000 pár fészkelő golyát regisztráltak. Idén, 2004-ben is megszervezésre került az országos golyálmérés a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) jóvoltából.

Baja és környékének golyaszámlálását 1999-től a Kalocsai Béla által vezetett Bajai Ifjúsági Természetvédelmi Egyesület (BITE) végzi, nemcsak az országos felmérések idején, de a köztes időszakokban is. Tesszük ezt azért, hogy minél pontosabb képet kapjunk a régióknak fészkelő párok számáról, nyomon kövessük a fiókanevelést, őrszerjük a veszélyeztető tényezőket. Szerencsére jó kapcsolatokat épült a helyi áruszolgáltató vállalattal, így közös munkával kedvezőbb feltételeket biztosíthatunk a fehér golyák biztonságosabb fészkeléséhez, az utóneveléshez.

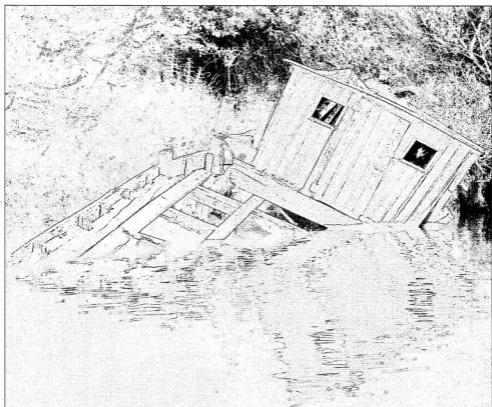
Az ide évben Magyarországon is megkezdődött a fehér golyák színes gyűrzvel való jelölése. Országosan mintegy 500 golyó kapott ilyen egyedi gyűrzvet. Baja környékén, Mohácsban, Kőlkeden, Csátalján és Dávodban lettek a még répképelelen fiókkák – összesen 39-en – meggyűrz-

ve. Ez az új típusú gyűrzvet lehetőséget biztosít arra, hogy a golyákat befogásunk nélkül, számkura biztonságos távolsgágból azonosíthassuk, akár egy jobb teljesítményű távozó segítségével is. A színes gyűrzvet anyaga műanyag, feketé alapon fehér számmal illetve betűjelzvel. Alakjuk nyolcszögletű, ebből 3 oldalán a gyűrzvet ország kódjele (3 karakter), további 4 oldalán a gyűrzvet (a golyó) egyedi kódja (2 betű + 3 szám), míg az utolsó oldalán az országos gyűrzvet központi címe, elérhetősége olvasható. Ahhoz, hogy az adott golyát egyértelműen beazonosíthassuk, mind az országjelzvet, mind pedig az egyedi kódjelet tudni kell. Fontos továbbá a színes gyűrzvet helyzete (melyik lábon).

Amennyiben golyával kapcsolatban észrevétele van, esetleg pusztulásról, veszélyeztető tényezőről van tudomás, vagy ha sikerült leolvasnia a fent említett kódjeleket, úgy kérjük, értesítsen bennünket a 06-30/579-9928-as telefonszámon, vagy a morocztilla@yahoo.com e-mail címen.

Morocz Átilla

Baja környéki hajómentések a XX. század első negyedében

A vizek használatának a halászat mellett legősibb módja a vízi közlekedés, az ember által ismert egyik első közlekedési eszköz a hajó volt. Így volt ez a magyar-ság esetében is, hiszen a hajó szavunk – ez alatt a csónak, pontosabban az egy törzsből faragott bőőnhajó értendő – a legrégebbiek közül való és finnugor szókincsünk része. A vízi járművek elődeink fontos közlekedési eszközének számítottak, és a Kárpát-medence természeti adottságai miatt mind a helyi, mind a távolsági közlekedésben és szállításban nagyjából a vasúthálózat kiépítéséig a kerékes járműveknél nagyobb szerepet játszottak. A kincstár szempontjából fontos, magas adóbevételt biztosító só is hajón érkezett az erdélyi bányákból. Túl az elő-

zőeken mindenféle áru szállítására szintén a hajó szolgált. A Habsburg-ház hamar felismerte ennek stratégiai jelentőségét és a mindenkor folyószabályozási munkák központi irányításának szükségességét (hiszen ezek a vízi közlekedést is szolgálták).

A hajózás, mint a közérdeknek leginkább megfelelő vízhasználat, előjogokat élvezett a vizek hasznosításának más módjaival, a malmokkal és a halászzal szemben. Erről nem csak az adománylevelek tanúskodnak, a törvényhozás is kiemelte a hajózás fontosságát és az ehhez kapcsolódó kiváltságok háboríthatatlanságát. Hatóságilag kiadott szabályzatok rendezték a hajóközlekedés rendjét és biztonságát.

Míndek mellett előfordultak olyan, az üzemet tekintve rendkívüli események, amelyek egy vagy több hajó elüllyedéséhez, megfenekléséhez vezettek. Az így kialakult helyzet egyrészt veszélyt jelentett a további hajózásra, másrészt a rakomány értéke miatt volt fontos a hajó kiemelése, illetve eltávolítása. Folyamni hajózásnál, ha egy jármű valamilyen oknál fogva sérülést szenved, az esetek többségében van még annyi ideje, hogy a vízfolyás sekélyebb, part menti részére navigálva süllyedjen el. Ilyen esetekben a hajó fedélzete kis vízállásnál többnyire szárazra kerül és az úszóképesség helyreállítása műszakilag nem jelent különösebb problémát. Máskor, pl. nagy viharban, jégzárlás idején, hídpillérrel vagy

más járművel történő ütközések az előbbieknél bonyolultabb helyzetek is kialakulhatnak, ilyenkor a hajó kiemelése sokkal nehezebb.

Kiemelési lehetőségek

A XX. század elején, főleg a világháború időszakát tekintve, alapvetően négyféle műszaki megoldást alkalmaztak elsüllyedt hajók kiemelésére vagy eltávolításához. Ezek a következők:

- kiemelés a hajóban lévő víz kiszivattyúzásával,
- partra történő kihúzás,
- az elsüllyedt hajótest felemelése aláhúzott láncokkal,
- robbantás (tulajdonképpen nem emelés, hanem eltávolítási mód).

A gyakorlatban nagyon ritkán fordult elő olyan kiemelés, amely tisztán az előzőekben említett alapeseteknek felelt meg. A mentések többsége a fenti lehetőségek kombinálásával vezetett sikerre. Gyakran több megoldás adódott, a választást az egyszerűbb kivitelezés, a rendelkezésre álló felszerelés és a várható költségek alapján döntötték el. A pénzügyi kalkuláció már csak azért is fontos volt, mert a közmunka- és közlekedésügyi miniszter 1880-ban kelet 6588. számú rendelete alapján a folyamamérnöki hivatalok feladatává tette az alábbiakat:

„Az elsüllyedt hajó tulajdonosa a hivatal által záros határidő kihúzése mellett a hajó kiemelésére felszólítandó oly hozzáadásával, hogy ellenkező esetben a hajó az ő költségére és veszélyére fog kiemeltetni.

Ha a hajótulajdonos a kitűzött záros határidő alatt a felszólításnak nem felelt meg, s a hajónak mederből való eltávolítása szükséges, akkor a folyamamérnöki hivatal erről jelentést teend s egyúttal a hajónak saját hatáskörében való kiemelésének engedélyeztetését, valamint a megfelelő költségek utalványoztatását kérelmezendi.

Az engedély kinyerése és a költségek utalványozása után a folyamamérnöki hivatal az elsüllyedt hajót kiemelteti s azután a költségekről hiteles számadást készítve azt ide felterjeszti, a hajó maradványait pedig egy királyi közigazgató vagy más hiteles közhivatali személy közbenjöttével tartandó és előre kihirdetendő árverésnél eladja és az az alkalommal felveendő jegyzőkönyveket ide felterjesztendi.

Magától értetődik, hogy a záros határidő kitűzését, a hajótulajdonos felszólítását, szóval az egyes fennfoglalt körülményeket tanúsító levelek, végvények, stb. jól megőrzendők, hogy a kincstár azon hely-

zetben legyen, miszerint per esetén minden körülmény felől teljes bizonyítékot szolgáltatathasson.”

A hajótestben lévő víz kiszivattyúzásával történő kiemelés a legegyszerűbb megoldások egyike. Az alkalmazás feltétele volt, hogy az elsüllyedt jármű fedélzete legalább kisebb vízállásoknál szárazra kerüljön. Először a hajó sérüléseit kellett gondos tömítéssel lezárni. Ez legtöbbször kívülről nemezzel, ronggyal körülcsavart fudugóval vagy csavarral rászorított, körülpáncélozott falemezzel történt. Többször megfelelő eredményt értek el a hajótest köré fogott és rászorított vitorlamezzel, amelyet a szivattyúzás megkezdése után a víznyomás mintegy rátapasztott a lékre. A tömítéseknek olyan minőségűeknek kellett lenni, hogy a hajótest belsejében a vízszint leszállítható legyen. A víz eltávolítása után a rakomány és az iszap kitermelése következett. Ha a jármű már hosszabb ideje elsüllyedt, az eliszapolódás mértéke általában lényegesen nagyobb volt. Az ürítés mértékében kezdődött a hajó emelkedése, a végén a hajó már üregjárati merüléssel úszott és vontathatóvá vált. Ha a vízi jármű fedélzete nem került szárazra, akkor a mentés bonyolultabb feladattá vált, mert a szivattyúzást csak komoly műszaki előkészítést követően lehetett megkezdni.

A partra történő kihúzás általában kisebb hajók és lapos part esetén alkalmazták. A láncokat a hajótest alá helyezték és többnyire csigasorral kombinált csőrlékek történt a hajó húzása.

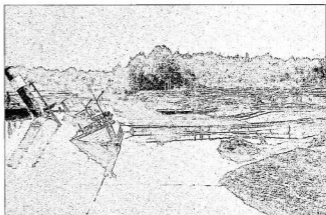
A láncokkal történő kiemelésnél két, a mentésre váró hajó szélességének megfelelő távolságra álló uszlyra keresztben tartókat építettek. A kialakítás (figyelem-

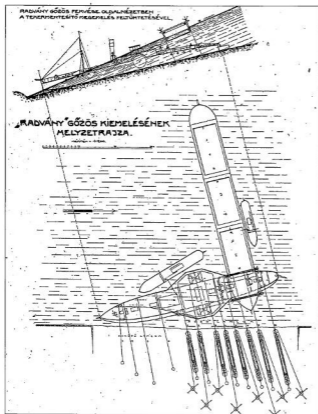
be véve az akkori háborús körülményeket) főleg az éppen rendelkezésre álló anyagoktól és felszereléstől függött: gyakran fingerendákból építették, igen jól beváltak a récsos acéltartók. A hajóemelés az ún. fűrészelő lánc hajótest alá húzásával kezdődött, amelyet az első tartó alá hajtottak. Helyére kettős láncot húztak be, az egyiket fűrészelték tovább. Az eljárást folytatva a hajótest alá húzták az összes emelőláncot, és összekapcsolták őket a tartókhöz rögzített emelőcsavarokkal. A folytatást az ún. felcsavarás jelentette, a két uszlyát a terhelés növekedésével egyre inkább a vízbe merült egészen addig, míg a két uszlyát által kiszorított víz súlya egyenlő nem lett az emelésre váró vízi jármű súlyával. A további felcsavarás során az uszlyák már nem merültek tovább, csak az elsüllyedt hajó emelkedett. Az emelést a fedélzet szárazra kerüléséig folytatták. Ezután a sérülések lezárása és az iszap eltávolítása következett, amelynek során az egész hajó egyre inkább kiemelkedett a vízből.

A robbantással történő hajóeltávolítást akkor alkalmazták, ha az elsüllyedt jármű keskeny hajóútban fekszik, vagy más szempontok miatt a gyors eltávolítás igénye merült fel. A munka során a robbanóanyagot a hajótest főbb szerkezeti részeihez rögzítették, majd a robbanás szétrombolta a járművet.

A Radvány gőzös története

Az Országos Páértékesítő Hivatal szolgáltatásban álló Radvány gőzöst a hirtelen lebilblés 1922 januárjában a Bajától mintegy 12 kilométerre lévő Grébeci-melékában érte, és a körülményekre való tekintettel a személyzetet előkészítette a

hajó áttelítelését. Ez a Duna-ág a kapcsolódó részekkel együtt az 1892-1898 között végzett folyószabályozási munkákkal került leválasztásra a főmedortól. Az átvezetés gyorsan kifejlődött, ami egyúttal a Grébeci-mellékág viszonylag gyors feliszapolódását is jelentette.

A rendelkezésre álló adatok alapján a hajó elsüllyedése a következőképpen rekonstruálható:

A március elején bekövetkező enyhébb időjárás kisebb árfullámot indított el a Dunán, és megindult a jégzajlás is. Nagy mennyiségű jég tördült a mellékágba, egyidejűleg a mederben Baja felett jég-torlasz keletkezett, amely a fölötté lévő szakaszon duzzasztást okozott. Néhány óra alatt a Grébeci-mellékágban hirtelen megnőtt a vízszint, a jégzajlás óriási ereje a Radvány kitémasztó fűt eltörte és a hajót kitérte a hullámtérre (azon a területen erdőfirtás volt). A jégtorlasz megszűnése miatt a vízszint gyorsan süllyedt, de

a személyzet a zajló jégtáblák miatt nem tudta a hajót a mederbe visszavinni, s az a víztől mintegy 6-8 méterre leült. Később a hajót a mellékág tülso partjáról igyekeztek a mederbe visszahúzni, és ekkor történt a vezéresemény: az árfagyott és átvedesedett part a hajó súlya alatt beomlott, és a Radvány a hajótösten képződött sérülés nélkül, elszakítva a kikötő drótköteleket, lezuhant. A víz a fedélzetnyílásokon keresztül elárasztotta a hajóteret és a hajó elsüllyedt. Lezuhanásakor addig billent a jégzajlás is. A levogott fölötmeget, amíg az tömegénél fogva meg nem akadályozta a továbbcsúszásban. Ez még nem jelentette a végleges nyugalmi helyzetet, időszakonként a hajó befelé csúszott. Májusban eredménytelen emelési kísérletet végeztek, és az akkori kikötés szilantta meg a további mozgást.

A hajó kedvezőtlen fekvését és a kiemelési tervét mutatja a mellékelt rajz: az orr 2 méterre, a far 14 méterre volt a part-

tól. Így, amíg az orr kiemelkedett a vízből, addig a hátsó rész felett jelentős vízborítás alakult ki. Több lehetőség mérlegelése után a mentés irányítói a partra történő vontatás mellett döntöttek. A terv szerint a húzóerő csökkentéséhez a Radvány hátsó részét a föléje állított uszályval kissé meg kell emelni, és a jármű első részéből a fedélzetnyílások lezárása után a vizet részben el kell távolítani. Ezután a partról a hajót 8 húzólánccal – amelyeket csigasorral kombinálva gúgorákhoz (emelésre vagy vízí vontatásra használt csűrő) kapcsolnak – és kellő számú sólyafa elhelyezésével addig húzni a part felé, amíg a fedélzetnyílások vízszint fölé kerülnek. Végül az úszóképesség helyreállítása után a hajó újból vízre bocsátható.

A munka szeptember 22-én kezdődött, először a parti részű leenyésére került sor. Egyidejűleg kijelölték az elsüllyedt hajó első részéhez kapcsolódó kikötőláncok és hátsó feléhez kapcsolódó húzólánccok helyét. Elvégezték a gúgorák rögzítését, majd megkezdték a láncok hajótest alá húzását. Ezekkel a munkákkal a kedvezőtlen esős időjárás, a felzúzott agyagos part és az állandóan változó vízállás miatt a munkacapat október 28-ig készült el. A sólyafák elhelyezése, a segédhajók beállítása stb. után, november 16-án kezdték meg a kihúzást. Első lépésben az emelő uszályval a hajó hátsó részét mintegy 60 tonnával tehermentesítették, az orrban a vízmagasságot szivattyúzással 1,5 méterrel csökkentették. Második lépésben a parton lévő 8 gúgorát egyenként 14, összesen 112 ember meghajtotta. Ekkor a Radvány fars 0,6 métert jött part felé, és orra – a tervek szerint – 0,25 métert csúszott befelé. Ez azért volt jó, mert a hajó forgási pontja nagyjából a kazánok környékén alakult ki, és a test szerkezetiileg itt a legerősebb. A következő napokon ezeket a műveleteket folytatták, végül a hajó hossz tengelye menté közel vízszintes helyzetbe került és fedélzetnyílásai már víz felett voltak. A további munkát az úszóképes állapotba hozás jelentette: a vizet és az iszapot eltávolították, amelynek mértékében a fedélzet keresztirányban is fokozatosan vízszintes helyzetbe került. Végül a mellékág tülso partjára telepített két gúgorával a Radványt vízre húzták. A változó időjárás a munka további sikerét veszélyeztette: erős fagy lett, s mintegy 5 centiméter vastagságú jég alakult ki. A hajó távolgása a jégmentes Dunától nagyjából 4 kilométer volt, a csupát három csónakkal és két napi megfeszített munkával tudott csak keskeny utat törni a

melékágon. Parti vontatással, 60 ember erejével, egyre rosszabbodó időjárás feltevételek között sikerült kijutni a főágra. A befejezést a felszerelés kijuttatása jelentette, így a mentés legfontosabb szakasza december 1-én befejeződött.

A Szerénke gabonaszállító hajó

Az ilyen, főből készült gabonaszállító hajók korabeli alkalmazásáról így számol be az 1898-ban Baján, hajós családban született és 1914-től hajósként dolgozó Hományi Mihály az 1970-es évek közepén, nyugdíjasként papírra vetett visszaemlékezéseiben:

„Abban az időben tölgyfából építették a gabonaszállító hajókat, a vasból való építkezés kezdett már divatba jönni, de a főből valóhoz inkább volt még akkor szakember. ... Ezek a hajók 5 és 20 vagon teherbírási edények voltak. Jók voltak főleg gabona szállításra, és nagyon alkalmasak voltak a bor hordókban való szállításra is. Bajáról, vagy más bácskai állomásról Budapestre, ismét vissza meggyamatúrát szállítottak. Ez volt akkor a kereskedelmi áru. Ezek nyáron bizony nem értek rá henyélni, hanem tavasztól késő őszig, sokszor karácsonyig ment fivaról és le is Budapestre. Vízrel szemben már akkor vontatógőzhajókkal (a lovakkal való vontatás nemrégiben ment ki a divatból) húzták Pestig.”

A Szerénke a bogyzisálgó átvágásban süllyedt el. A hajótest főbb méretei a következők voltak: hosszúsága 42 méter, a hajófenék szélessége 5 méter, oldalmagassága 1,9 méter, a hajófal vastagsága 28 centiméter. Ez az átmetszés a mintegy 30 kilométer hosszúságú, Tolna mellett húzódó Duna meandert rövidítette le kevesebb mint 8 kilométerre (az átmetszés 1846-52 között készült), és ezzel a jég levonulását is jelentősen megkönnyítették. Ez a átvágás igen hamar és jól kifejeződött, sőt szinte teljes hosszán meghaladta az „előirt” 450 méter szélességet és több helyen elérte a 600 méter. Következésképpen a mozgó zátonyok alakultak ki, amelyek a hajózó út állandó változását okozták. Szabó Nándor *A budapest-bajai Dunaszakaszi szabályozása* című, 1912-ben megjelent munkájában így foglalta össze a változásokat:

„Hogy mennyire változik itt a meder, jól láthatjuk a nyílvántartó szelvényekből. 1903-ban az általános terv készítésekor mindkét part mellett volt mélység, de főleg a jobbparton; 1905-ben az első munkálatok idejében, a jobbpart felől részről volt tölthőve, a bal part mellett

széles és 10-12 méter mély meder volt; a művek hatása igen érezhető volt, mert 1907-ben a bal parti mélységnek helyén +3,5 méter magas zátonyt találtak, a sodor pedig átterelődött a homorú oldalra, a művekkel állomosta úgy, hogy nagy kőlétséggel kellett helyreállítani őket. Két éven át majdnem változatlan volt a meder úgy, hogy azt látnák már állandósult, mikor a múlt évben egy hosszantartó árhullám után a sodor ismét áttért a domború oldalra, a jobbpart mellett pedig feltöltődött és elzárta a gemenczi téli menedék-hely bejáratját, 1905-ben számos hajó követni kellett ide dobálni, 1907-ben pedig nyomát sem lájtuk sem vizeknek, sem kőnek. Természetes, hogy ezek a mederváltozások a hajózást is sokszor akadályozták. 1908 őszén pl. a vízállás igen kicsiny volt: és 0 alatti 1,0 méterre is leszállt és ekkor úgyiszólván az egész Duna egy nagy zátony volt és a hajók csak egy 20 méter keskeny gázlón át közlekedhettek; hogy teljesen be ne iszapoldójék a gázló, gereblyés hajót béreltünk, mely a mélységbe hűzta az anyagot; ilyen finom homokban azonban ezek a gereblyés hajók gyenge teljesítményűek, sokkal alkalmasabb volna egy csavaros kotró, a melyet újabban angol kikötőkben és folyamatorokoltokban alkalmaznak. A csavart leeresztők a mederfenékre és a gyorsan forgó szárnyak fölkaparják a homokot, a mit a víz sodra aztán tovább visz. Szükséges volt tehát a túl széles meder összeszűkítése, mert a mellékág elzárása nem volt elég. 1909 és 1910-ben építettük ezeket a párhuzamos műveket és hatásuk alatt kotrás nélkül eltűntek a zátonyok és azóta hajózni akadály nem volt. A helyzet azonban teljesen jó addig nem lehet, amíg a bogyzisálgó Dunában meg nem köztjük a partokat és a párhuzamos műveket és kezeztük segítségével nem állandósítjuk a meder folyását; ez ugyan nem lesz könnyű, mert a szakasz 7 kilométer hosszúságban majdnem egyenes, de ha a most tervezett és remélhetően már folyó évben megkezdődő munkálatok nem lesznek elegendők, esetleg fenékgátak közébeiktatásával javíthatjuk a helyzetet.”

Az előzőekben vizelt körülményeknek valószínűleg szerepe lehetett abban, hogy a Szerénke robbantással történő eltávolítása mellett döntöttek. Így megelőzhető volt a hajótest eliszapolódása és a meder esetleges elhajulása. Az 1909. szeptember 9-én kezdődött előkészítő munkák során a hajó mindkét oldalán 6 db, egyenként 7,5 méter hosszúságú faölöpöt vertek egymástól mintegy 7 méter távolságban a

mederbe, illetve 4 darab, egyenként 7 méter hosszú, csúcsán vassarúval felszerelt cölöpöt pedig a jármű hossztagelye mentén egymástól mintegy 10 méter távolságra (utóbbiak átlukasztották a fenékrészt). A cölöpökön karikák segítségével földdel megtöltött zsákokban dinamit tölteteket süllyesztettek a meder és a hajó fenékre, amelyek gyújtóvezetéküket összekötötték. A Szerénke megsemmisítésére tervezett összes robbanóanyag 125 kilogramm adódott. A munkaterület felvizi oldalától mintegy 100 méterre lehorgonyzott tatrajól elektromos úton történt a töltetek elcsúszta, amely a hajó nagy részét szétroncolta. A víz által lefelé vitt maradványok átvizsgálásakor kitért, hogy a 16 akna közül csak 10 robbant fel, és a többiek sérteletlenül lógnak a felszínre került öblőparabokokon. Ez ok valószínűleg az volt, hogy a mintegy 5,5 méter magas vízszint az aknákat gyújtótöltéttel átvedesztette. Az ellenőrző mélységmérések azt mutatták, hogy a hajó farának nagy része a mederben maradt, ott hajózási akadályt képez, ezért el kell távolítani. A vízből kivett egyik aknával – megfelelő karbantartás után – a hajó hátsó részét felrobbantották. Egy összefüggő nagybő darab felszínre került, és mintegy 500 méter ízsás után, egy sekélyebb részen lelt a fenékre. Ezt a darabot, másnap egy 9 kilogramm töltettel szétrombolták és ezzel a munkát befejezték.

Utóirat

A Duna a rómaiak Kárpát-medencében történő megjelenésétől kezdve fontos szerepet tölt be a térség népeinek közlekedésében. Az egyes korok színvonalának megfelelően gyártott és az akkor rendelkezésre álló erőforrással mozgatott hajók üzeme során esetenként rendkívüli események, mai szóhasználatul balesetek is előfordultak. Cikkünk, áttekintés a XX. század elejének hajómentési technikáit, két példán keresztül mutatja meg az elmélet gyakorlatát. De a múltnak napjainkhoz szóló üzenete is van. Javításra vitették az 1990-es évek közepén a Mórince-Duna befolyása alatti sarkantyú alvizi oldalán a korábban Baja jellekének számító haltartó bákéit. Itt gerince megroppant, majd részben szétesett, és megmaradt darabja fűhoz kötve várja sorsának jobbra fordulását. Vajon ez a végállomás, vagy sikerül megmenteni és megőrizni utódainknak? Van-e esélye annak, hogy hajónkat rövidesen visszataláljuk méltó helyén, a bajai Halászponton?

Dr. Nebojszki László – Schmidt Antal

Nemzetközi Jazz Napok Baján

Nagyszabású jazz fesztiválnak ad otthont városunk október 1. és 3. között. A belvárosban három helyszínen három napon át szól majd a jazz muzsika! A nagykoncertek egy, a Szentháromság téren felállítandó sátorban kerülnek lebonyolításra. Az éjfél utáni örömmzenélés (szakzsargonban: jam session, ami sajnos egyre inkább kimegy a divatból, pedig a műfaj savaborsa) színhelye a Duna Szállóba. Házigazdaként természetesen az Idill Ház sem maradhat ki az események sorából, amely rendezvényeivel már eddig is sok új színnel gazdagította a kisváros kulturális életét.

Az idei fesztivál programja egyfajta zenei időutazást kínál a műfaj gyökereitől a kortárs jazzig, felidézve százéves történetnek nagy korszakait, folyton változó stílusjegyeit (blues, dixieland, boogie-woogie, swing, modern jazz, etno). Mondhatnánk úgy is, hogy „jazztörténet dióhéjban”. A rendezvényen nemzetközi elismertségnek örvendő hazai nagyjaink (Babos Gyula, Borbély Mihály, Dresch Mihály, Vukán György) mellett több külföldi művész (Big Daddy Wilson, Ripoff Raskolnikov, Krzysztof Scieranski, Elsa Valle) is fellép.

Schmidt Antal

Érettségi találkozó

A Papp-Váry Elemérné Kereskedelmi Leányképzőiskola növendékeként a nyáron rendezték meg 60. érettségi találkozókat. Ez nem mindennapi, örömdetes esemény. Ezen év távolából üzen a múlt a múltak, hiszen a fiatalságunk jött vissza egy napra.

Az emlékezés a diákmisszéval kezdődött, amelyen a tisztelendő úr köszöntötte az egykor 28 fővel indult osztály 11 megjelent tanulóját. Ünep volt, mert megértük a hosszú éveket, és még ide jöhettünk a régi iskolánkba.

1940-ben léptünk be az iskola kapuján, s életünk a XX. század egyik legmehezebb időszakán át vezetett napjainkig. Bátran viseltük a háborús megpróbáltatásokat, az ötvenes éveket és családi életünk változásait.

A tanári asztal elárult... Magunkra maradtunk. A temetőben gyertyát gyújtottunk és virágokat helyeztünk el sírjainkra. Nyu-

godjanak békében osztálytársaink is, akik már az égi mezőkön járnak.

Igazgatónk, dr. Balogh Károly verssel búcsúzott el tőlünk ballagásunkkor.

„Mert mi a cél a földi pályán

Ima, munka magyar vártán,
Ember, család, egyház, haza
Rendületlen szolgálat.”

Mi a versben adott útvalót megfogadtuk: igazi anyák, hű feleségek, hazájukat szerető nők lettünk. Az akkori világ erkölcsi követelményei szigorúak voltak, ezek betartása nem volt könnyű, de mi büszkén viseltük a Bocskai ruhát, a címeres pajzsot kék bársonysapkánkon.

Elmúlt hatvan év, és itt vagyunk még. Megéltük, hogy közel életünk végéhez itt ilhettünk ismét iskolánk padjában.

Adjunk hálát az Istennek, hogy még láthattuk egymást!

Gergelyné Béket Irén

Álló sor, balról jobbra: Béke Irén, Láng Erzsébet, Gebhardt Mária, Schaffler Irén, Mathovics Erzsébet, Perky Aranka. Ültő sor, balról jobbra: Seabó Zsuzsanna, Cseh Anna, Schoblocher Etel, Bácskai Veronika, Horváth Rózsa

Helyreigazítás

Lapunk augusztusi számában dr. Dániel József *Égy diktátúra alkonya* című írásának első részébe zavaró sajtótíhiba csúszott. A Torino-Venecia autótól hossa természetesen nem 15, hanem 515 km volt.

BAJAI HONPOLGÁR

Megjelenik minden hónap első napján ISBN 1416-4469

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felülső szerkesztő:

Bánai Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai:

Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó,
Kovács Zsuzsanna, dr. Laki Ferenc,
Schmidt Antal

Tervező szerkesztő:

Banga Szabolcs

Lapalapító és kiadó:

Újvárcsi Általános Művelődési Központ

Postacím:

6500 Baja, Oltházy Imre u. 14.

Telefon: 79/325-599

Fenntartó:

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számvizsgáló bankja:

OTP Kereskedelmi Bank Rt.

Bajai Fiókja 11732033

Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:

Arculat Nyomda Kft.

Baja, Anzsa u. 15. Tel.: 79/428-944

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ÖRZÜNK MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.